ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑ
Δ. Φ. ΚΑΙ ΥΦΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΕΤΟΣ Δ'.—ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΛΛΑΡΑΚΗ ΚΑΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
ΚΑΤΩΘΙ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΥ
1891

Ἔτος Δ'. Ἀριθμὸς 79.

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Ἐσωτερικοῦ δρ. 10. Ἐξωτερικοῦ φρ. χρυσᾶ 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἀρωγόν.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Α' Β' ΚΑΙ Γ ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

Δραχμαὶ 10 ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ φράγκα χρυσᾶ 10 ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Εἰς τοὺς ἐγγραφομένους δὲ νέους συνδρομητὰς, καὶ αὐτοὺς τὰ σώματα καὶ τοὺς ἄλλους ἐκποτελοῦντας τοῦτο ἐπὶ προκλησιμῇ δρχ. ἢ φρ. χρυσῶν 15.

Συνδρομαὶ ἐγγράφονται εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Συλλόγου ἐν ὀνόματι Πλάτωνος παρὰ τῇ Δημοτικῇ Σχολῇ ἁδῷ Φιλέρου, ἀριθ. 5, καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα Ἀνέστη Κωνσταντινίδου.

ΠΑΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΕΤΑΙ

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθήνας.

Collège «Anaplassis» Athènes.

Πᾶσα δωρεὰ πρὸς τὸν Σύλλογον ἢ πρὸς τὸ ταμιεῖον τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ περιοδικὸν πέμπεται πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς «Ἀναπλάσεως» Σ. Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸν ἢ πρὸς τὸν Ταμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Γεώρ. Κυπαρίσσην συμβολαιογράφον.

Τὰ πεμπόμενα χειρόγραφα δημοσιευόμενα καὶ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑΣ - ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1891.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λόγος Ι. Ε. Μεσολωρᾶ Δ. Φ. καὶ ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου συνέχεια καὶ τέλος. — Περὶ ἐπιστήμης τῆς θρησκείας κτλ. ὑπὸ Σ. Νικολέβουρα ἀρχιμανδρίτου. — Περὶ τῶν πρωταγωνιστῶν εἰς τὰ ἔθνη ἀγαθῶν ἐκ τῆς παιδείας χαρακτὴρ τροφῆς καὶ παιδείας τῶν νέων, ὑπὸ Θεοδοσίου Β. Βενιζέλου, καθηγητοῦ. — Τὰ ἄδυτα ἀλυσίτη, ὑπὸ Δ. Μαρίνου, καθηγητοῦ. — Ὁμιλία Γ'. ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελικοῦ ὁμοιοῦ «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κτλ.» ὑπὸ Ζήνωνος Τυπάλδου, καθηγητοῦ. — Ἱλληνοφωνία.

ΛΟΓΟΣ

Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑ

Δ. Φ. ΚΑΙ ΥΦΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΝ ΤΗ 29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1891

ΕΝ ΤΩΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΩΙ ΝΑΩΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ

ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΩΝ ΚΟΡΥΦΑΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

ΚΑΙ ΥΠΗ ΕΠΗΚΟΟΥ

ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΗΣ "ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ,,

«Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων.»
(Ματθ. δ'. 19)

Συνέχεια καὶ τέλος τῶν προηγουμένων φύλλων.

Β'.

Ἀλλά, ὦ μοι ὑφηγηταί, ἡ ἄνωθεν δύναμις καὶ χάρις τότε διαφανῶς ἡμῖν παρεγίνετο, ὅταν καὶ ἡμεῖς πολλὴν τὴν προθυμίαν καὶ τὴν ἀρετὴν πρὸς τὸ συλλαμβάνειν αὐτὴν ἐπιδεξώμεθα. Πρώτον μὲν ὁ Ὑψιστος, ὡς Πατὴρ παράκλητος, τὴν δεξιὰν αὐτοῦ τείνει πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν, ἀλλὰ δέον καὶ ἡμεῖς, διὰ τοῦ πίστεως προσιόντες, ἐπίσης τὴν δεξιὰν ἡμῶν ἀρέξασθαι καὶ ἐπείνην λαβεῖν. Πολλάκις ἐγείρων ἀνὸ πάσαν στιγμὴν, ἀκούομεν τῆς τῆς χάριτος θείας φωνῆς «Δεῦτε ὀπίσω μου», ἀλλὰ δέον ταύτην καὶ νὰ ἐκτελέσωμεν. Ἡ χάρις, κἂν χάρις ᾖ, τοὺς ἐθέλοντας σώζει. Πάντα μὲν ἐπὶ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οὐχ οὕτως, ὥστε νὰ βλέπεται τὸ αὐτεξούσιον ἡμῶν, ὥστε εἰκῇ νὰ στεφανοῦ ἡμᾶς ὁ Ὕψιστος. Θεοῦ συνεργοί ἐσμεν, λέγει ὁ Παῦλος. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁρῶν πάντοτε ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἡμῶν, ἀλλὰ δέον καὶ ἡ θέλησις ἡμῶν νὰ ἐνεργήσῃ, ἡ διάνοια ἡμῶν νὰ σκεφθῇ, ἡ κινητήριος δύναμις νὰ κινηθῇ, τὸ συναισθηματικὸν νὰ αἰσθανθῇ. Ἐὰν τὸ πᾶν ἐκ Θεοῦ, οὐδεμία ἡμῖν ἀξία, οὐδεὶς στέφανος· ἐὰν δὲ τὸ πᾶν ἐξ ἀνθρώπου, ἔπαρσις καὶ ἐνεῦθεν πτῶσις εἰς ἀπόνοιαν προκύψει. Ὁ μὲν Θεὸς ἐνεργεῖ, ἀλλ' ἡμεῖς δέον τὴν προαίρεσιν συγκεκροτημένην νὰ παράσχωμεν διὰ παντὸς ἐσφιγμένην, ἀδιάχυτον. Διὰ τοῦτο ὁ Σωτὴρ, στηρίξων τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θελήσεως ἡμῶν, προτάσσει πρὸς τὴν παραδοχὴν τῶν θείων αὐτοῦ διδαγμάτων τό· «εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν». Οὐ βίᾳ οὐδὲ τυραννίδι, ἀλλὰ πειθοῖ προάγεται ἡμᾶς. Διότι τὸ κατὰ βίαν γινόμενον οὐ λογικόν, οὐδ' ἀρετή. Κεντᾷ, ἠλεκτρίζει, οὕτως εἰπεῖν, πάντα ἄνθρωπον ἡ παντοῖα διαχεομένη χάρις τοῦ Θεοῦ, προάγει τὴν θύραν τῆς συνειδήσεως, ἐνίοτε κλήτει ἰσχυρότερον τότε μὲν λόγῳ, τότε δὲ ἔργῳ. Προηγεῖται ἡ χάρις διὰ τὴν τοῦ κτίσματος ἀδυναμίαν, ἀλλὰ δέον καὶ ὁ ἄνθρωπος, προθυμίαν καὶ θέλησιν δεικνύων, νὰ ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας, νὰ ἴδῃ τὸ πρὸ αὐτοῦ ἐκλάμπον φῶς καὶ νὰ κλίνῃ τὸ οὖς εἰς τὴν ἄνωθεν ἐρχομένην φωνὴν, τὴν φωνὴν τοῦ

θεοῦ. — Οὐ ῥᾴδιον δὲ τὸ θέλειν λαβεῖν τὴν χάριν. Ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ἕτερος νόμος ἀντιστρατευόμενος τῷ νόμῳ τοῦ νοὸς καὶ αἰχμαλωτίζων τῷ νόμῳ τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν. Διὰ ταῦτα ἐπαιτεῖται π ρ ό θ υ μ ο ς ὑ π α κ ο ὴ κ α τ' ἀ ρ χ ά ς. Αὕτη δὲ δέον νὰ στηρίζηται ἐπὶ τῆς γνώσεως καὶ συναισθήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας. Ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα, ταπεινώθητι, ἔσονται τὰ θεμέλια τῆς ἀνθρωπίνου ἐνεργείας, τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω κινήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Βαθμιαίαν ὑ π α κ ο ὴ ν ἐζήτησεν ὁ Σωτὴρ παρὰ τοῦ Πέτρου, προσκαλῶν αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Εὐαγγελίου διακονίαν. Πρῶτον π α ρ ε κ ά λ ε σ ε ν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀ λ ί γ ο ν, εἶτα, ἑλκύων αὐτὸν διὰ τῆς θείας δυνάμεως, οἱονεὶ μαγνητίζων αὐτὸν διὰ τῆς θείας χάριτος, λ έ γ ε ι· ἐκανάγαγε ε ἰ ς τ ὸ β ά θ ο ς. Τέλος κερδίσας αὐτοῦ τὴν θέλησιν, διατάσσει λέγων· «Μὴ φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν».

Πρῶτον παρακαλεῖ ὁ Σωτήρ, εἶτα διατάσσει, βαθμηδὸν παιδαγωγεῖ. Οὕτω δὲ ἡ θέλησις ἀσκηθεῖσα ἐν τῇ ὑπακοῇ, καθίσταται δύναμις, ὥστε ὁ ἄνθρωπος οὐ μόνον νὰ βλέπῃ τὰ κρείττονα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκλέγῃ τὰ βέλτιστα. Ὁ Πέτρος, ἀλλοὺς ὑπὸ τοῦ Κυρίου, κρούσαντος πρῶτον διαφοροτρόπως τὰς χορδὰς τῆς θελήσεως αὐτοῦ, καὶ στερεώσαντος αὐτὸν διὰ τῆς τριττῆς ἐρωτήσεως, οὐ μόνον ἀκολουθεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀφίησι πάντα τὰ αὐτῷ κωλύοντα ἀγαθά. Τοιαύτην θέλησιν καὶ ὑπακοὴν δείκνυσι καὶ ὁ Παῦλος. Ἐπέρχεται μὲν ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις ἰσχυροτέρου ἢ ὅτι ἐπῆλθεν ἐπὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, προξενεῖ φόβον, φρίκην, πόνον, πάθημα, διότι καὶ οὗτος φόβον, φρίκην, πόνους καὶ παθήματα ἐπέφερε, καὶ διὰ νὰ ἐπιφέρῃ τοιαῦτα εἰς Δαμασκὸν μετέβαινεν· ἰσχυρότερον ἐπενεργεῖ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις, διότι ὁ μέγας καὶ φοβερὸς τοῦ Χριστοῦ διώκτης ἐμελλε νὰ γείνῃ ὁ μέγας καὶ ἀκαταμάχητος ὑπερασπιστὴς αὐτοῦ, ἀλλὰ πρὸ τῆς ὁλοσχεροῦς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου ὁ μὲν Σωτὴρ ἐ ρ ω τ ᾷ Σ α ο ὺ λ Σ α ο ὺ λ τί μ ε δ ι ώ κ ε ι ς; ὁ δὲ Παῦλος προτείνει τὴν θέλησιν αὐτοῦ λέγων· Κύριε τί θ έ λ ε ι ς ποιῆσαί με. Τότε, ἀλλὰ τότε, ὅτε τὴν θέλησιν αὐτοῦ ἔλαβεν ὁ Σωτήρ, διατάσσει λέγων· Ὕπαγε, κατηχήθητι, βαπτίσθητι.

Πρὶν ἢ ὁ διδάσκαλος ἐντέλληται τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὸ «πορευθέντες μαθητεύσατε», εἶπεν αὐτοῖς «ἀκολουθεῖτέ με». Ἡ παρακέλευσις ἐκ Θεοῦ, ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Θεὸς καὶ ἄνθρωπος τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας ἀποτελοῦσι. Θεὸς πρῶτον, ὁ καὶ τὸ μεῖζον ποιῶν, δι' ὃ καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ πᾶν λέγεται, καὶ εἶτα ἄνθρωπος, τὸ ἔλαττον, ὡς δημιούργημα. — «Ἀκολούθει μοι» εἶνε καὶ σήμερον, ἀγαπητοί μου, ἡ πιστὴ θεία ποοτοπὴ τῶν θελόντων γενέσθαι ἀληθεῖς μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, μιμηταὶ τῶν Ἀποστόλων. Βεβαίως οὐ ῥᾳδία ἡ ἐκτέλεσις· στενὴ γὰρ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν.

Προηγεῖται τὸ αὐτεξούσιον, συνέπεται τὸ λογικόν. Ὅταν τις θελήσῃ νὰ ἀκούσῃ, ὅταν θελήσῃ νὰ διδαχθῇ, κότε σ κ έ π τ ε τ α ι. Καὶ ἰδοὺ ἡ τοῦ Συλλόγου τῆς «Ἀναπλάσεως», ῥῆσις «σκέφθητε». Σκέπτεται ὁ θέλων σκεφθῆναι, ὅτι τὰ ἐκ Θεοῦ προτεινόμενα πρὸς παραδοχὴν οὔτε τῷ λόγῳ καὶ τῷ αἰσθήματι αὐτοῦ ἀντιφάσκουσιν, ἢ ἀντιτίθενται, ἀλλὰ τοὐναντίον τούτοις συμφωνοῦσι, καὶ ταῦτα προάγουσιν εἰς λόγον ἀληθῆ καὶ πεφωτισμένον, εἰς αἴσθημα ἀγάπης, — ὅτι τὸ προτεινόμενα εἰς ἐκτέλεσιν συνᾴδουσι τῇ φωνῇ τῆς συνειδήσεως καὶ τῷ ἠθικῷ καὶ ὑλικῷ συμφέροντι τῆς ἀνθρωπότητος, — ὅτι τὰ τοῦ χριστιανισμοῦ διδάγματα οὔτε τῇ ἐπιστήμῃ, οὔτε τῷ πρακτικῷ βίῳ, οὔτε τῇ τέχνῃ καθόλου ἀντιστρατεύονται· τοὐναντίον δὲ ἐξευγενίζουσι ταῦτα, ἀναστρεφόμενα πρῶτον μετὰ τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ καὶ ἀληθοῦς πρὸς ἀπατέλεσιν τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης, τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας, ἥτις εἶνε ὁ χριστιανισμός, καὶ εἶτα μετὰ τοῦ τελείου καλοῦ πρὸς καταρτισμὸν τῆς ἀληθοῦς τέχνης. Ἐκ τῆς συνεχοῦς δὲ καὶ ἐν αὐτεπιγνώσει ἀναστροφῆς τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης μετὰ τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἄκρου καλοῦ καὶ τοῦ ἐντεῦθεν πάντως προσγενησομένου ἐκκαθαρισμοῦ καὶ ἐξευγενισμοῦ αὐτῶν προκύπτει ἡ ἁρμονία τῆς ἐπιστήμης μετὰ τῆς θρησκείας, ἡ συνεργασία ἀμφοτέρων θείας καὶ ἀνθρωπίνου δυνάμεως ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος, ἥτις διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, ἑνουμένων ὅμως καὶ θεραπευομένων καὶ ἐπισχυομένων ὑπὸ τῆς παντὸς σοφίσματος, πάσης ἀμφιβολίας, παντὸς οὐχὶ καλοῦ ἀπηλλαγμένης χριστιανικῆς φιλοσοφίας καὶ χριστιανικῆς αἰσθητικῆς κατευνάζει εἰς τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν καὶ μακαριότητα, ἥτις οὐκ ἔγκειται ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς καὶ ταῖς ἀνθρωπίνοις ἐφευρέσεσιν καὶ τοῖς τοῦ κόσμου ἀγαθοῖς, ἀλλ' ἐν τῇ μετὰ τοῦ θεοῦ, ὡς τελείου ἀγαθοῦ καὶ τελείου καλοῦ, ἀναστροφῇ καὶ θεωρίᾳ, συνδυαζούσῃ, ὅπου καὶ ὅταν καὶ ὅσον δεῖ, τὸ ὑπερκόσμιον μετὰ τοῦ ἐπιγείου.

Ὡς δὲ τὸ α ὐ τ ε ξ ο ύ σ ι ο ν εἶνε τὸ π ρ ῶ τ ο ν χάρισμα, ὅπερ ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος παρὰ τοῦ θεοῦ, τὸ κύριον γνώρισμα τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ βάσις τῶν πράξεων αὐτῆς, — τὸ αἴτιον τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἀξίας, τῆς εὐθύνης τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, — οὕτω τὸ λ ο γ ι κ ὸ ν εἶ ν ε τ ὸ δ ε ύ τ ε ρ ο ν, ἰσάξιον τοῦ πρώτου, δῶρον, τὸ διακρίνον τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα. Τὸ λ ο γ ι κ ὸ ν κανονίζει τὰ δέοντα λέγειν τε καὶ ποιεῖν καὶ ἐπισκοπεῖται τὸ

σύμπαν. Δι' αὐτοῦ εὑρίσκομεν τὰ αἴτια τῶν ἀποτελεσμάτων, διακρίνομεν τὸ ἀληθὲς τοῦ ψευδοῦς, τὸ καλὸν τοῦ κακοῦ. Δοκιμὸν πρῶτον θέλησον, κινήθητι, εἶτα σκέφθητι. — Τὸ θέλησον ὅμως καὶ τὸ σκέφθητι δέον νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τῆς ἄ κ ρ α ς ἡ μ ῶ ν π ε π ο ι θ ή σ ε ω ς ε ἰ ς τ ὸ Π ρ ό σ ω π ο ν ἐ κ ε ῖ ν ο, ὅπερ παρακελεύεται ἡμᾶς νὰ θελήσωμεν, νὰ σκεφθῶμεν. — Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου δὲν ἠθέλον ἐγκαταλείπει πάντα, ἐὰν δὲν εἶχον τὴν πεποίθησιν εἰς τὸν Κύριον, ὅτι οὗτος εἶνε Θεός, ὅτι παρέχει τὸν οὐράνιον ἄρτον, τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, τὴν ἀλήθειαν. Τὴν θέλησιν καὶ τὴν σκέψιν αὐτῶν ἐζωογόνει ἡ πεποίθησις εἰς τὸν θεῖον Διδάσκαλον. Μέγα τὸ τῆς αὐθεντίας κῦρος. Μέγα τὸ τῆς π ί σ τ ε ω ς φρόνημα. Πίστει, λέγει ὁ Παῦλος, οἱ ἱεροὶ καὶ μεγάλοι ἄνδρες κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἰσχυροὶ ἐγένοντο ἐν πολέμῳ κτλ. (*). Δὲν ἤθελον, δὲν ἐπεζήτουν τὰ ἑαυτῶν, δὲν ἐσκέπτοντο κατὰ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἤθελον καὶ ἐσκέπτοντο ἐν τελείᾳ ἀρνήσει τῶν ἰδιοτελῶν αὐτῶν προθέσεων καὶ διαλογισμῶν, καὶ οὕτω ἔζων ἐν θεῷ ἀληθῶς ἐλεύθεροι, ἀληθῶς λογικοί. Ἔζων ἐν τελείᾳ καὶ λογικῇ καὶ ἐνεργῷ πίστει εἰς Χριστόν, περιεχούσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς αὐτόν. Τῷ θέλειν δὲ τὸ ἀγαθόν, τῷ σκέπτεσθαι τὸ ἀγαθόν, ἀκολουθεῖ τ ρ ί τ ο ν τ ὸ δ ρ ᾶ ν τ ὸ ἀ γ α θ ό ν. Καὶ ἰδοὺ ὀρθῶς ὁ Σύλλογος τῆς Ἀναπλάσεως ἔθετο ὡς ἀρχὴν τῶν μελῶν αὐτοῦ καὶ τὸ δ ρ ᾶ σ ο ν, δ ρ ᾶ σ ο ν. Ταῦτα εἶνε ἡ ἀνθρώπινος ἀγία τριάς, θέλησις, σκέψις, ἔργον, περιφρουρουμένη καὶ ἐπισχυομένη ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐν Θεῷ Νοῦ, Λόγου, Πνεύματος, τῆς θείας Τριάδος. Ἡ δρᾶσις εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐκ Θεοῦ φωτισμοῦ τῆς ἐνισχυθείσης θελήσεως, καὶ τοῦ θεόθεν διαφωτισθέντος καὶ ὀρθῶς διασκεπτομένου νοῦ.

Οὐ μόνον «δεῦτε ὀπίσω μου», εἶπεν ὁ Σωτὴρ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους αὐτοῦ, προσκαλῶν διὰ τοῦ προτρεπτικοῦ αὐτοῦ λόγου τὴν θέλησιν καὶ τὴν σκέψιν αὐτῶν, — οὐκ εἶπεν ἁπλῶς «ἀκολουθεῖτέ με», πάντα ἀφιέμενοι, πάντα ἀπαρνησάμενοι καὶ ἐμοὶ μόνῳ πιστεύοντες, ἵνα ζήσωμεν κεχωρισμένοι τοῦ κόσμου ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν ὑπερφυσικῶν ἀληθειῶν, ἀλλὰ «δεῦτε ὀπίσω μου καὶ π ο ι ή σ ω ὑ μ ᾶ ς ἁλιεῖς ἀνθρώπων». Οὐχὶ ἁπλῶς προσκαλεῖ ὁ Σωτὴρ τοὺς μαθητὰς νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτόν, ἀλλ' ἵνα ἀνυψώσῃ ἐπεκτείνῃ, διαφωτίσῃ τὴν κλῆσιν αὐτῶν ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Δὲν ζητεῖ νὰ ἀποσπάσῃ αὐτοὺς τοῦ κόσμου, ἀλλὰ νὰ παιδαγωγήσῃ αὐτοὺς πρὸς διακονίαν τῆς ἀνθρωπότητος, πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἀπιστίας, τῆς ἀσεβείας, τῆς τοῦ κόσμου κακίας. Δὲν θέλει αὐτοὺς ἀνωφελεῖς ἐν τῷ κόσμῳ, οὐχὶ ἀργοὺς ἐν τῇ θείᾳ αὐτῶν κλήσει, οὐχὶ ἀδιαφόρους πρὸς τὸν πλησίον. — Ὁ ἀκολουθῶν τῷ Χριστῷ δέον, καθῆκον ἔχει, νὰ ἐργασθῇ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ὑπὲρ τοῦ κόσμου.

Ἡ ἐργασία εἶνε ἡ ζωή, ἡ δύναμις, ἡ πρόοδος, ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Πατήρ μου, λέγει ὁ Σωτήρ, ἐργάζεται ἕως ἄρτι· ἐγὼ ἐργάζομαι· καὶ ὑμεῖς ἐργάσθητε.

Οὐχ ὁ λέγων, ἀλλ' ὁ ποιῶν μέγας καλεῖται. Ἀλλ' ἡ ἐργασία αὕτη δέον γενέσθαι μετ' ἀ γ ά π η ς, ἥτις πάντα στέγει, πάντα ἐλπίζει, κ α ὶ μ ε τ' ἐ ν θ ο υ σ ι α σ μ ο ῦ μ έ χ ρ ι θ υ σ ί α ς, μ έ χ ρ ι π α ρ α φ ρ ο σ ύ ν η ς ἐ ν ἀ ν ά γ κ ῃ π ρ ο β α ί ν ο ν τ ο ς πρὸς τὸ ἔργον. Ἰδοὺ τί λέγει τὸ θεῖον τοῦ Παύλου στόμα περὶ τῆς τῶν μεγάλων καὶ κοινωφελῶν ἀνδρῶν ἐκ καθαρᾶς ἀγάπης πηγαζούσης ἐργασίας· «Ἄλλοι ἐνυμπανίσθησαν, ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, ἕτεροι ἐλιθάσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον· περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. Μόνον διὰ τοιαύτας ἐργασίας γίνεταί τις ἁλιεὺς ἀνθρώπων.

Συνεχὴς ἐν Θεῷ ἐργασία, ἕως ἡμέρα ἐστί, ἀπεργάζεται τὴν ἀληθῆ εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι.

Ἰδοὺ πῶς ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος περιγράφει τὴν ἐν ἐνθέῳ ἀγάπῃ, ἐν ἁγίῳ ἐνθουσιασμῷ ὁρᾶσιν αὐτοῦ· θαυμάσωμεν, θαυμάσωμεν, φιλόχριστον πλήρωμα, τοὺς θείους, τοὺς ἀδαμαντίνους τούτους λόγους, τοὺς πλήρεις ζεούσης ἀγάπης, ἥτις μέχρι παραφροσύνης πολλάκις προβαίνει· «Ἐν ᾧ ἂν τις τολμᾷ (ἐν ἀφροσύνῃ λέγω), τολμῶ κἀγώ. Ἑβραῖοί εἰσι; κἀγώ. Ἰσραηλῖταί εἰσι; κἀγώ. Σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι; κἀγώ. Διάκονοι Χριστοῦ εἰσι; (παραφρονῶν λαλῶ) ὑπὲρ ἐγώ· ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. Ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῇ βυθῷ πεποίηκα· ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν εἰρήνῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι. Χωρὶς τῶν παρεκτός, ἡ ἐπισύστασίς

(*) Ἑβρ. ιά, 33.

μου ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;» Οἷα καὶ ὁπόση ἡ ἐργασία, οἷον καὶ ἡλίκον τὸ θάρρος, ὅση ἡ ἀγάπη, οἷος καὶ ἡλίκος ὁ ἐνθουσιασμός, οἷα ἡ αὐταπάρνησις! Οὔτε κίνδυνος, οὔτε μέχαιρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι τῆς ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἔλεγεν ὁ αὐτὸς Παῦλος.—Ἀλλ' δυνάμεθα βεβαίως, ἀλλὰ καὶ ποιαύτη μεγίστη ἀνάγκη σήμερον εὐτυχῶ· οὐ κατοίκησεν ἡμῖν, ἀντιμετωπίσκα Παῦλον τε καὶ Πέτρον ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτῶν ἔργῳ. Οὐχ ἥκιστον ὀφείλομεν νὰ σπεύδωμεν εἰς μίμησιν αὐτῶν, νὰ ἐργαζώμεθα, ὅσον ἡμῖν δυνατόν, ὅσον καὶ ὅσον ἡ ἀνάγκη ἡμᾶς καλῇ, ἐπὶ τοῦ σταδίου τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπλάσεως τῆς κοινωνίας. Πέτρου καὶ Παύλου ἔχομεν ὑπογραμμόν, ἀγαπητοὶ τῆς «Ἀναπλάσεως» ἐκεῖσε, ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν.

Ὀρθῶς δὲ ὡρίσθη ἡ ἑορτὴ αὕτη ὑπὸ τῶν δύο Προκαθημένων ὡς ἐκείνης τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Σοφῶς καὶ δικαίως κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὥρισεν ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία κοινάζειν ἀμφοτέρους τούτους τοὺς Ἀποστόλους, Πέτρον καὶ Παῦλον· διότι ἐγένοντο οἱ ἀρχηγοὶ τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιστροφῆς ἀμφοτέρων τῶν θρησκευτικῶν στοιχείων, τῶν ἀποτελούντων τὴν τότε ἀνθρωπότητα, τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ ἐθνισμοῦ. Προηγοῦνται οἱ Ἰουδαῖοι, προηγεῖται ὁ Πέτρος τήν τε κλῆσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ὁ τῆς περιτομῆς Ἀπόστολος. Ἤπουν τὰ ἔθνη, ἔπεται ὁ Παῦλος, ὁ τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος. Πέτρος καὶ Παῦλος δύο μὲν σώματα ἀπετέλουν, ἕνα δὲ νοῦν καὶ μίαν καρδίαν συνεκρότουν, ὡς σημαίαν ἔχοντες ὁ μὲν πρῶτος τό· «Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», ὁ δὲ δεύτερος τό· «ἡμεῖς κηρύττομεν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον». Ὁ μὲν ὡμολόγει τὸν Θεὸν Λόγον, ὁ δὲ ἐκήρυττε τὸν ἐσταυρωμένον Χριστόν. Πέτρος καὶ Παῦλος συνεστάζονται, ὡς ἀποτελοῦντες μίαν ψυχήν, μίαν ζῶσαν τοῦ Χριστοῦ ὡς θεανθρώπου ὁμολογίαν, ὡς ἐκιδειξάμενοι μίαν τὴν πρὸς τὰ δεινὰ καρτερίαν, τὴν αὐτὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἔντασιν. Πέτρος καὶ Παῦλος ἐργάται τῆς αὐτῆς πίστεως, ὁπλῖται τῆς αὐτῆς βασιλείας ἐγένοντο. Διὸ καὶ ὁμοιοτίμων τῶν στεφάνων κατηξιώθησαν. Ἡ δὲ ἐκκλησία, ἐπιτελοῦσα σήμερον τὴν τούτων πνευματικὴν πανήγυριν, ἀνακηρύττει τοὺς ἄθλους αὐτῶν, προβάλλει ἡμῖν εἰς θαυμασμὸν καὶ μίμησιν καὶ εὐγνώμονα μνήμην τὰ τρόπαια αὐτῶν, στέμμασι δὲ εὐφημιῶν ἀναδεῖται καὶ κάλλεσιν ὑμνῳδιῶν ἀνυμνεῖται αὐτούς, ψάλλουσα· Χαίροιτε, Πέτρε καὶ Παῦλε, ταχύπτεροι πτέρυγες τῆς θεογνωσίας, διαπτάσαι τὰ πέρατα καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνυψωθεῖσαι· χαίροιτε χεῖρες δεξιαὶ τοῦ Εὐαγγελίου, χρυσοῖ πόδες τοῦ κηρύγματος, καταμοῖ ἀείρροοι τῆς θείας σοφίας· χαίροιτε ἐνθεοι τοῦ Ἐσταυρωμένου σάλπιγγες. Ἀληθῶς Πέτρος καὶ Παῦλος καὶ ἤκουσαν καὶ ἐξεπέλεσαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου «Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων». Ταύτην τὴν ἐντολήν, τοιούτους τοὺς θείους λόγους, προβάλλει καὶ ἡμῖν σήμερον ὁ Σωτὴρ κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἡμέραν.

Ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν τῷ Χριστῷ καὶ γενώμεθα ἁλιεῖς ἀνθρώπων, διότι ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι ἁλιεῖς, σαγηνεύοντες τῇ σαγήνῃ τῆς ἀβούλου ἐλευθεροφροσύνης, τῇ σαγήνῃ τοῦ ἡδονοῦ καὶ τῆς πρὸς πᾶν ἱερὸν καὶ ὅσιον ἀδιαφορίας.— Ὁ αὐτὸς ἀνθρώπος ἐκεῖνος, ὁ αὐτὸς ἁλιεὺς ἐκεῖνος, ὅτ' οὐδὲν οὐδὲν ἀκάνθαλον ἔφερε κακόν. Τιμὴ δὲ καὶ δόξα καὶ ἔπαινος καὶ στέφανος τῷ ἐργαζομένῳ ὑπὲρ τῆς τοῦ Σωτῆρος θρησκείας, τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐκκλησίας.

Τιμὴ καὶ δόξα τῷ ἐργαζομένῳ διὰ τῆς ἀληθείας τοῦ χριστιανισμοῦ ὑπὲρ τῆς θρησκευτικῆς ἀναπλάσεως τῆς ἀνθρωπότητος.

Τοιοῦτον τὸ ἔργον τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐν τῷ ἔθνει ἡμῶν· οὗτος ὁ προορισμὸς αὐτοῦ. Μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μεγάλη καὶ ἡ εὐθύνη ἡμῶν τῶν μελῶν αὐτοῦ ἀπέναντι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ἄγων μέγας προκεῖται ἡμῖν, καθελεῖν τὰς πλάνας, ἀνεζωπυρῆσαι τὸ ψυχοκτὸν θρησκευτικὸν αἴσθημα, τηρῆσαι ἀλάβητα τὰ πάτρια, ἐπιστημονικῶς ταῦτα ἀναπτύξαι, καὶ γενέσθαι ἀληθεῖς ἁλιεῖς ἀνθρώπων, κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ Κυρίου· «Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων.»

Ἄρα νῦν κατακλῦσαι τὸν λόγον. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων, ἀκριβεστέρα τὸ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ὅσον ὁ χρόνος ἡμῖν ἐπιτρέπει, ἀπ' ὁ Ὕψιστος ἐκχέει πλουσίας τὴν χάριν ἐπὶ τὰ δημιουργήματα αὐτοῦ καὶ θέλει διὰ ταύτης πάντα σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, — ὅτι πρὸς ἐπιτέλεσιν μεγάλου τινὸς ἔργου, ἀποκοίνοντος τὴν ἐπ' ἀρετῇ πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος, ὀφείλομεν νὰ ἐνδυναμωθῶμεν ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὀφείλομεν νὰ ἐνδυθῶμεν τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι στῆναι πρὸς τὰς μεθοδίας τοῦ πονηροῦ. Ἡ πάλη σήμερον δὲν εἶναι πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰς ἐπιπολαζούσας καὶ ἐν τῷ ἔθνει ἡμῶν δυστυχῶς θεωρίας τῶν ὑλιστῶν· ἐπεύθεν ἀνάγκη κεριζώσασθαι τὴν ὀσφὺν ἡμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης. Ἔστι Θεός. Ἔστι Θεοῦ δύναμις, Θεοῦ χάρις.—Ἀλλ' ἡ χάρις, κἂν χάρις ᾖ, τοὺς ἐθέλοντας σώζει ἐκμένους· ἀεὶ δεῖ καὶ προθέσεως ἡμῶν καὶ προαιρέσεως ἐκφῶς κοῦ τὸ λαβεῖν τὴν χάριν,— ἐνέργειαι καὶ θελήσεις ἡμῶν ἐσχυρᾶς, σκέψεως ὀρθοῦ, ἐπιστημονικῆς ὑγιοῦς μορφώσεως, ἐρωῆς ἀρίστης, ἐνθέου ἐνθουσιασμοῦ, ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τοῦ ἔργου ἡμῶν, ἀνάγκη ὁρμέσεως ἐσκεμμένης. Οὕτω, καὶ μόνον οὕτω, θὰ δυνηθῶμεν εὐπαρρησιάστως νὰ εἴπωμεν τῷ τὰ πάντα ἐφορῶντι Θεῷ· ἠκούσαμεν, ἐνεπνεύσθημεν, ἐξεκελέσαμεν τὴν εὐαγγελικὴν ῥῆσιν· «Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων.»

Σὺ δέ, Ὕψιστε Θεὲ Παντοκράτορ, ὦ καὶ μόνῳ ἐκ καρδίας λατρεύομεν, ἐνίσχυσον ἡμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐγενεῖ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπλάσεως ἔργῳ, ἐπίβλεψον ἐξ ὕψους κατοικητηρίου Σου καὶ ἴδε καὶ κατάστησον τὴν μορφὴν ταύτην ὅμοιον, ἣν τῷ Σῷ ὀράματι καὶ τῇ Σῇ ἐμπνεύσει ἐφαντάσθημεν, ἀνάδειξον τὸν βότρυν αὐτῆς ὥριμον καὶ καλὸν καὶ ὠφέλιμον εἰς ρεῦσιν ἀρδῆς ὑγιοῦς καὶ ἐνίσχυσιν τῆς προσφιλοῦς Σου Ἑλλάδος. Πέτρε καὶ Παῦλε, τῶν Ἀποστόλων κορυφαῖοι καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι, δέξασθε εὐμενῶς τὰς δεήσεις ἡμῶν σήμερον, ὅτε γηθοσύνως τὴν μνήμην ὑμῶν ἑορτάζομεν, ὧν τὸ ἔργον καὶ ἐλάχιστον ἠδυνήθημεν ἀρμηνεῦσαι ἀντ' ἐγκωμίων δικαίων. Ὑμᾶς παρακαλοῦμεν τοῦ Σωματείου ἡμῶν ἀνεκηρύξαμεν ἀπὸ τῆς ἐρασιθεμίστου τῆς ἑορτῆς ταύτης. Ὑμᾶς κράτυνε, κείνοι ἀνέφικτα, ἔχομεν. Εὐλογήσατε τὸ μικρὸν ἡμῶν ἔργον. Ἐπιβρόσατε τῷ Ἀποκόπτῳ ὅλων.— Ἡμεῖς δέ, σεβασμιώτατε Μητροπολῖτα καὶ Πρόεδρε τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, εὔξασθε μετὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς κρεσβυτερίου κατὰ τὴν ἀπείκαστον θυσίαν ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν προαναπαυσαμένων εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν. Εὔξασθε ὑπὲρ τῶν ἀκαμάτων συνδρομητῶν τῆς Ἀναπλάσεως, τῶν τοιούτων προθύμως τε καὶ εὐσεβῶς παρακολουθούντων λόγῳ τε καὶ ἔργῳ τὰ μικρὰ αὐτοῦ ἔργα, τῶν σήμερον μεθ' ἡμῶν ἐν πνεύματι συμπανηγυριζόντων. Εὔξασθε ὑπὲρ εὐοδώσεως τῆς «Ἀναπλάσεως», ἧς τοσαύτην ἐκκλίνω κρυόκασιν. Εὔξασθε, εὔξασθε. Ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ἐκπληρώσωμεν τὸ τοῦ Κυρίου ῥῆμα· «Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων.»

ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ κτλ.

ΥΠΟ Κ. ΚΑΦΗΓΗΤΟΥ Gios. Alessi

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

Ὑπὸ Κ. ΜΙΚΟΛΑΒ [illegible], Ἰερωνυμοῦ.

(Συνέχεια τῶν ἐν τῷ φύλ. 77.)

Ὅταν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα θέλῃ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν κατοχὴν ἐπιστήμης τινός, μεταχειρίζεται πάντοτε μέθοδον εἰδικήν, ἣς ὁδὰ ὁδηγοῦσαν, καὶ ὄργανον βοηθοῦν εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ ἐντελῶς ὡς δεδικαιολογημένως τὴν ἀλήθειαν. Ἡ μέθοδος καθ' ὅλας τὰς διδασκαλίας θεωρεῖται ὡς τὸ ὕψιστον ἐνδιαφέρον, διότι, καθὼς γράφει φιλόσοφός τις τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, τὸ βάσιμον ἐπιστήμης τινὸς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰσχύος καὶ ἐκ τῆς βεβαιότητος τῶν τῆς ἀνιχνεύσεώς της συλλογισμῶν. Ἄρα, ὅσῳ κάλλιον ἐπενοήθη ἡ μέθοδος τοῦ ἀκολουθήσαι τὴν ἀνάπτυξιν ἑνὸς προγράμματος, καὶ ὅσῳ πλείον μέχρι τέλους διαμένει πιστὴ καὶ ἀμείωτος, τόσῳ μᾶλλον ἐξῆν βέβαιοι, ὅτι θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἐπιστήμην μετ' εὐκολίας ἅμα καὶ βεβαιότητος· διότι, ἂν ἡ ἐπιστήμη εἶναι τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας τῆς λογικῆς, ἀνάγκη πρὸ πάντων ἡ λογικὴ καὶ νὰ διευθύνηται καὶ νὰ ὁδηγῆται καλῶς εἰς τε τὰς ἀνακαλύψεις καὶ τὰς ἐργασίας αὐτῆς. Νῦν δὲ ἐξ ὅλων τῶν μεθόδων, ἃς πολλοὶ ποικιλοτρόπως μετεχειρίσθησαν κατὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἡ πειραματικὴ εἶναι ἡ σήμερον κατὰ προτίμησιν παραδεκτή γενομένη. Ἐνταῦθα δὲ ἡμεῖς δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ κρίνωμεν, ἐὰν ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι σημεῖον παρακμῆς ἢ προόδου τοῦ ἀνθρωπίνου σκέπτεσθαι. Ἁπλῶς μόνον διακρίνομεν τὸ χαρακτηρίζον τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους γεγονός καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι: *Ἡ κλήρης ἐφαρμογὴ τῆς πειραματικῆς μεθόδου εἰς πάσας τὰς ἐπιστημονικὰς διδασκαλίας.* Τίς οἶδεν ἂν τοῦτο προῆλθεν ἐκ πόκων καὶ ἀηδίας ἕνεκα τῆς καταχρήσεως, τὴν ὁποίαν ἐποίησεν ὁ παρελθὼν αἰὼν ἐν τῇ μεταφυσικῇ, καὶ διὰ τοῦτο αἱ τάσεις καὶ αἱ ἐπιθυμίαι τοῦ νῦν αἰῶνος δὲν κλίνουσι ποσῶς πρὸς αὐτήν, ἐνῷ τοὐναντίον τῶν γεγονότων ἡ γλῶσσα παρὰ πάντων καὶ ἐνοσεῖται καὶ ἀποδεκτὴ εἶνε. Λέγεται ὅτι ὁ Νεύτων ἐξεφώνησέ ποτε· Ὦ φυσική, σῶσόν με ἐκ τῆς μεταφυσικῆς! Ἀλλ' ἀτυχῶς ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν προχωροῦσι καὶ πέραν τούτου, θραμβευτικῶς δὲ φωνάζουσιν. Ὦ Φυσική, ἐνεταφίσαις ἔπαξ διὰ παντὸς τὴν Μεταφυσικήν! Βεβαίως ἡ τῶν γεγονότων παραγόρησις δὲν εἶναι ἐφευρεσίς τις ἐκλῆ καὶ ὡς ἔτυχε. Τὴν παραγόρησιν πάντοτε παρεδέχθησαν ὡς κρῆν τῆς γνώσεως, ἀλλ' ὅμως πάντοτε συνοδευμένην καὶ ὑπὸ τῆς μεταφυσικῆς ἀποδείξεως καὶ ὑπὸ τῆς ἀποκαλυφθείσης Πίστεως, οὕτως, ὥστε *Πέτρα, Λύρος* καὶ *Ἀποκάλυψις* πάντοτε καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἐσχημάτισαν τὸν ἱερὸν τρίποδα, ἐξ οὗ προέρχονται εἰς τὸν ἄνθρωπον οἱ ἱεροὶ τῆς ἀληθείας χρησμοί. Σήμερον οὐδὲν πλέον! ὁ καθ' ἡμᾶς αἰών, μάλιστα κατὰ τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ἥμισυ, ἀφοσιωθεὶς ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ γεγονότα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν δέκατον ὄγδοον τὸν προ-

τίστως ἀσχοληθέντα περὶ τὰς ἰδέας. Ἡ καθαρὰ λογική, ἡ διανοητικὴ μελέτη, ἡ συσφίγγουσα ἐκείνη διαλεκτική, δι' ἧς τεθεισῶν πρώτων τινῶν ἀρχῶν,— τοῦθ' ὅπερ ἀναγκαιοῖ δι' ἔκφρασιν ἑνὸς συλλογισμοῦ—ἀπέρρεον μετὰ μαθηματικῆς σοβαρότητος ἀδιαφιλονείκητοι συνέπειαι, φαίνεται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν διανοητικὴν ἱστορίαν τοῦ παρελθόντος, ὡς εἰς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου οἱ κατατέλται καὶ τὰ δόρατα. Τῆς καθαρᾶς λογικῆς προτιμᾶται ἡ πεῖρα, τῆς θεωρητικῆς ἡ πρακτική, τοῦ δὲ ἐπάγοντος συλλογισμοῦ τὸ συμπέρασμα. Ἐνῷ δὲ μεγάλως ἐπιδιώκεται ἡ τοῦ πνεύματος ἰσχύουσα σύνθεσις, ἥτις εἰς μίαν δέσμην συνδέουσα ὅλας τὰς μερικὰς ἀληθείας ἀνυψοῦται εἰς τὴν ἑνότητα, εὑρισκόμεθα τοὐναντίον ἐν μέσῳ ἐργασίας, ἥτις διαχωρίζει δι' ἀναλύσεως ἀδυσωπήτου, ἥτις ἀποσυντίθησι τὸ πᾶν, ἀνατέμνει τὰ πάντα, καὶ ἥτις στερεοῦσα τοὺς πόδας ἐπὶ τῶν ὑλικῶν γεγονότων, καθειργνύει τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ αἰσθητικῷ κόσμῳ, ἀναγκάζουσα αὐτὸν ν' ἀρνηθῇ τὴν ὕπαρξιν πνευματικοῦ. Καὶ λοιπόν, εἰς τί συνίσταται ἡ πειραματικὴ μέθοδος; Αὕτη εἶναι ἐργασία τοῦ νοός, δι' ἧς οὗτος περιφέρεται περὶ τὴν παρατήρησιν καὶ γένεσιν τῶν γεγονότων, ἅτινα ἐκτυποῦνται διὰ τῶν αἰσθήσεων.

Ὅταν φαινόμενόν τι παρουσιάζηται εἰς τὸ ὅμμα, σχηματίζει εἴτε παράγει τὴν πρώτην ἐντύπωσιν εἰς ἡμᾶς, ἐξ ἧς ὅμως δὲν εὐχαριστούμεθα. Δὲν εἰμεθα μόνον σῶμα, δὲν εἰμεθα αἰσθητικότης τις μόνον ἢ φαντασία τις, εἰμεθα πρὸ πάντων λογικότης· διὰ δὲ τοῦτο ἀκριβῶς θέλομεν νὰ διερευνήσωμεν τὸ φαινόμενον ἐκεῖνο, ν' ἀναλύσωμεν, νὰ παραβάλωμεν πρὸς ἄλλα ὅμοια καὶ νὰ ἐκζητήσωμεν τὴν παραγαγοῦσαν αὐτὸ αἰτίαν, συνάμα δὲ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἐξ αὐτῆς προήχθη, καθ' ὅσον ὅλος ὁμοῦ ὁ κόσμος δὲν εἶναί τι ἄλλο εἰμὴ σειρὰ αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων. Δύνανται νὰ ὑπάρξωσι, μάλιστα εἶναι, σχεδὸν πάντοτε ποικιλίαι ἐκ συμπτώσεως, αἵτινες συνοδεύουσιν αὐτὴν εἰς τὴν ἑαυτῆς ἀναπαραγωγήν, ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι οὐσιῶδες, δηλ. τὰ συστατικὰ αὐτῆς στοιχεῖα, εὑρίσκονται πάντοτε τὰ αὐτὰ καὶ ἐν ἴσῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ. Ὅθεν ἡμεῖς ποιοῦντες χρῆσιν τῆς κατ' ἀφαίρεσιν θεωρίας, χωρίζομεν εἰς τὸ δοθὲν ἐκεῖνο φαινόμενον τὸ σταθερὸν ἀπὸ τοῦ ποικίλου, μεθ' ὃ ἀναβαίνομεν εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ νόμου, ὅστις προΐσταται ἐν τῇ ἐμφανίσει σχηματισμοῦ καὶ ἐπαναλήψει αὐτοῦ. Ἀλλὰ διὰ νὰ λάβωμεν τοιαύτην γνῶσιν, ἐπινοοῦμεν ἢ πλέττομεν ὑπόθεσίν τινα, ἥτις ὄπισθεν τῆς ἀντανακλάσεως παρουσιάζεται εἰς τὸ ἡμέτερον πνεῦμα ὡς ἡ ἀκριβεστέρα τοῦ φαινομένου ἔκφρασις. Μίαν ὑπόθεσιν; Ὤ, βεβαίως τὴν σήμερον γίνεται κατάχρησις τῆς τοιαύτης λέξεως καὶ πολὺ εὐκόλως μάχονται αἱ θέσεις πρὸς τὰς ὑποθέσεις, καίτοι δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι αὗται ἐπιστρέφουσαι φέρουσι μέγα τὸ ὄφελος εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις. Τί δὲ εἶναι ἡ ὑπόθεσις;

Εἶναι αὕτη εἶδος μυστηριώδους θεωρίας, μαντείας τοῦ πνεύματος, ἥτις βοηθεῖ τὸν ἐπιστήμονα, ὡς ὁ μίτος τῆς Ἀριάδνης,— διὰ τοῦ ὁποίου κατ' εὐθεῖαν ὁδηγεῖται εἰς τὸν Λαβύρινθον τῶν ποικίλων τῆς φύσεως γεγονότων. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις δύναται νὰ εἶναι, καὶ πράγματι ἐνίοτε εἶναι, ἀπατηλή· θὰ ἦτο ἄρα κουφότης τὸ νὰ δεχθῇ τις αὐτὴν εὐθύς, καὶ σχεδὸν ἐκ τῶν προτέρων, ὡς ἀληθῆ. Μέχρις ὅτου ἡ ὑπόθεσις μένῃ ἐν τῷ θεωρητικῷ χώρῳ, δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλως ἢ εἰκασία. Πρέπει νὰ ἐξαχθῇ, ἔπειτα δὲ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ περιστάσεως πρακτικῆς, πρέπει νὰ δοκιμασθῇ καὶ εἶτα νὰ ἐπαληθευθῇ ἐξωτερικῶς. Τότε δὲ ἄρχεται ἄλλη νοητικὴ ἐργασία ἐπιστημονική. Ὁ διανυθεὶς δρόμος γίνεται καὶ πάλιν, ἀλλ' ἀντιστρόφως. Πρὸ τοῦ γεγονότος προβαίνει τις εἰς τὸν νόμον, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀποτελέσματος εἰς τὴν αἰτίαν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπὶ μέρους εἰς τὸ γενικόν· εἶτα δὲ καταβαίνει τις ἀπὸ τοῦ προτεθέντος νόμου εἰς τὸ πραγματικὸν γεγονός, ἀπὸ τῆς ὑποθετικῆς αἰτίας εἰς τὸ αἰσθητικὸν ἀποτέλεσμα, ἀπὸ δὲ τοῦ γενικοῦ εἰς τὸ μερικόν. Ὅταν δὲ διὰ τῆς λεπτῆς καὶ ἐπαναληφθείσης παρατηρήσεως ἀποκαλύπτηται ὅτι ἡ γενομένη εἰκασία ἐξηγεῖ καθ' ὅλους τοὺς τρόπους τὸ ὑπὸ μελέτην φαινόμενον, τότε δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ὅτι αὕτη δὲν εἶναι πλέον εἰκασία, ἀλλὰ πραγματικότης, οὐχὶ πλέον ὑπόθεσις, ἀλλὰ θέσις, καὶ δυνάμεθα νὰ ἐκφωνήσωμεν μετὰ τοῦ Ἀρχιμήδους θριαμβευτικῶς· Εὕρηκα, εὕρηκα! Ἐμέντευσα καὶ ἄλλον νόμον κανονίζοντα τὸν μετὰ Σοφίας μηχανισμὸν τοῦ σύμπαντος.

Ὑπάρχει καὶ ἔτι πλέον. Διὰ τῆς προόδου τῶν πειραματικῶν ἐπιστημῶν κατέχομεν ὄργανα τόσον ἐντελῆ, ὥστε φαίνονται ὡς νοήμονα. Τὸ χημικὸν ἐργαστήριον ἔχει καταστῇ ἀληθὴς μικρόκοσμος κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Humphey. Δὲν δύναται βεβαίως οὐδέποτε ὁ ἄνθρωπος νὰ γένηται δημιουργός, ἀλλ' ὁπωσδήποτε δύναται νὰ μιμηθῇ τὴν δημιουργίαν. Τρόπον τινά, ὅταν ἡμεῖς θέλωμεν, κλειόμεθα ἐν τινι ἐργαστηρίῳ τῆς Φυσικῆς, καὶ διὰ τῶν μηχανῶν ἡμῶν παράγομεν ἐν μικρῷ πολλὰ τῆς φύσεως φαινόμενα. Προκειμένου νὰ σπουδάσωμεν φαινόμενόν τι, τὸ ὁποῖον ὅμως νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν ἡμετέρων ὀργάνων, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ τῆς ἐπιστήμης ἐργαστήριον, καὶ ἐκεῖ παράγομεν αὐτὸ καὶ μετὰ

ταῦτα καθιστῶμεν αὐτὸ εἰδικὸν ἀντικείμενον τῶν ἡμετέρων θεωριῶν. Δοκιμάζοντες δὲ διαδοχικῶς διὰ συχνῆς τοῦ πειράματος ἐπαναλήψεως, ἐπαληθεύομεν τὴν τεθεῖσαν ἡμῶν ὑπόθεσιν, ὅπως εὕρωμεν τὴν λῆξιν ἀκριβῶς τοῦ αἰνίγματος, καὶ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος διὰ νὰ ἀνακαλύψωμεν τὸν νόμον, ὅστις προΐσταται τοῦ φαινομένου τοῦ ὑπὸ τὴν ἡμετέραν τελοῦντος μελέτην. Ὁ Νεύτων τὴν πειραματικὴν ταύτην μέθοδον ἀκολουθῶν, ἀνεκάλυπτε τὴν ἀρχὴν τῆς παγκοσμίου ἕλξεως. Ὁ Βόλτας ἐκ τῆς φύσεως ἐξεφρίζου τὸ μυστικὸν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ· ὁ Φραγκλῖνος ὑπέζευξε τὴν ἀστραπὴν ὑπὸ τὴν λεκτὴν καὶ ὀξεῖαν ἄκραν τῆς πλατίνης· ὁ Ἐδισων ἀνεύρισκε τὸ φωνόγραφον καὶ τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς. Ὁ Παστὲρ ὥριζε τὸ ἀδύνατον τῆς αὐτομάτου γενέσεως· ὁ Κὼχ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἀπασχολεῖ ὅλους τοὺς ἐν Εὐρώπῃ μὲ τὴν λύμφην αὐτοῦ ἐνανείων τῶν φθιτικῶν νοσημάτων. Καὶ ὅλα ταῦτα γίνονται ἀκριβῶς διὰ τῆς πειραματικῆς μεθόδου, δι' ἧς αἱ θετικαὶ ἐπιστῆμαι ἐποίησαν εἰς ὀλίγου χρόνου διάστημα πολὺ περισσοτέρας προόδους, ἢ καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας. Διὸ καὶ πολὺ δικαίως δύναταί τις νὰ καυχᾶται καί πως νὰ ὑπερηφανεύηται ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην γενεάν, ἥτις παρατηρεῖ τὴν πίνακα τῶν νεωτέρων ἀνακαλύψεων. Τί ὡραῖον καὶ θαυμαστὸν τῷ ὄντι θέαμα! Ὁ ἀστρονόμος θεωρεῖ μετὰ τοῦ τηλεσκοπίου τοὺς ἀστέρας, οἵτινες περιφέρονται εἰς μυθικὰς ἀποστάσεις κατὰ τὸ ἄπειρον καὶ ἀχανὲς διάστημα καὶ ἐκθαμβος καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς: Ὦ οἱ τῆς παλαιοῦ γόνοι τῆς δημιουργίας, ἐλθετε παρὰ τοὺς πόδας μου καὶ διηγήθητέ μοι τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀπείρου. Καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἰδοὺ βλέπει νὰ ἐκτυλίσσηται πρὸ τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ ὁ κάμαρας καὶ φοβερὸς στρατὸς τῶν ἀστέρων καὶ τῶν ἡλίων, οὗτος δὲ διέρχεται αὐτοὺς ἐπιθεωρῶν ὡς στρατηγὸς ἐνώπιον πολυπληθοῦς στρατιᾶς, ζωγίζει αὐτοὺς, ἀναλύει αὐτοὺς, ταξινομεῖ, καὶ εἶτα γράφει ἀκριβῆ σημείωσιν τῶν συγκροτούντων αὐτοὺς στοιχείων, τῆς ἡλικίας, τῶν νόμων καὶ τῶν κινήσεων αὐτῶν. Ὁ δὲ γεωλόγος κατέχεται μέχρι τῶν ἑκάτων, μέχρι τῶν ἐντέρων τῆς γῆς, βασανίζει δὲ αὐτὰ ποικίλως καὶ πολυτρόπως, ἐνῷ δ' εὑρισκόμενος ἀναγινώσκει συλλαβὰς ἐξ ὀρυκτῶν καὶ τῶν τοιούτων, ἅτινα περιέχουσι τὴν ἱστορίαν τῆς ἑαυτῆς καταγωγῆς, τοῦ σχηματισμοῦ, τῶν μεταστροφῶν, ἃς ὑπέστη πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς ὃ σημεῖον σήμερον βλέπομεν αὐτήν. Ὁ φυσικὸς μελετῷ τὸν κόσμον τῶν αἰσθητικῶν φαινομένων, ὁρίζει δὲ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας τοὺς ἐνυπάρχοντας καὶ ἐνεργοῦντας εἰς τὰς μεταμορφώσεις καὶ κινήσεις τῆς ὕλης νόμους. Ὁ χημικὸς ἀναλύει τὰ σώματα, ἐκχωρίζει, ἀνακαλύπτει ἐν αὐτοῖς τὰ στοιχεῖα, ὁρίζει ἀκριβῶς τὰ μέρη, συντίθησι δὲ καὶ ἀποσυντίθησιν αὐτὰ κατὰ βούλησιν καὶ ἰδίαν προαίρεσιν. Ὁ φυσιολόγος λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας ἄνθος, κλωστὴν χόρτου, εἶτα ἀποξηραίνει καὶ παρατηρεῖ αὐτὰ μικροσκοπικῶς, διὰ δὲ τοῦ μέσου τούτου βιάζει αὐτὰ νὰ τῷ ἀποκαλύψωσι τὰ ἑαυτῶν μυστικά, νὰ τῷ διηγηθῶσι τὰ ἑαυτῶν ἤθη καὶ ἔθιμα, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἰδίαν γονιμότητα. Ὁ ἀνατόμος ἐμβαθύνει εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, ἐπιβεβαιοῖ δὲ καὶ καθορίζει τήν τε λειτουργίαν καὶ τὸν σκοπὸν ἑκάστου τῶν ἑαυτοῦ μερῶν καὶ ὄχι μόνον τῶν ἀξιολόγων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν κατ' ἐπιφάνειαν λίαν ἀσημάντων, προσκορίζει δ' οὕτω καὶ χορηγεῖ τῇ ἰατρικῇ καὶ τῇ χειρουργικῇ τὸ μέσον καὶ τὴν εὐκολίαν νὰ βαδίζῃ μὲ βήματα γίγαντος. Ὁ ἀρχαιολόγος δὲ διὰ τῶν ἤδη σπουδαίων ἐρευνῶν καὶ δι' ἐξετάσεως προσεκτικωτέρας τῶν μνημείων ὑπερπληροῖ πολλὰ διαλείμματα, διαγινώσκει σημεῖα σκοτεινότατα καὶ ἀνοικοδομεῖ ἐπὶ βάσεων καὶ θεμελίων στερεῶν μέγα μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ παρελθόντος. Ὁ φιλόλογος ἐξερεύνησε τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα, γίνεται δὲ διὰ τῆς βαθείας μελέτης ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ κωδίκων θρησκευτικῶν ἐπὶ μήκιστον τηρηθέντων κρυπτῶν ἕνεκα ἀντιζηλίας ἱερατικῆς, ἐνήμερος τούτων, διεισδύει εἰς τὴν βαθυτάτην κατασκευὴν τῶν λέξεων καὶ τῶν ἐννοιῶν, καὶ διὰ τῆς ἀντιπαραβολῆς κατευθύνεται εἰς τὴν εὔκολον μετὰ τοῦτο ἀνακάλυψιν τῆς πρώτης ῥίζης τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης καὶ τῶν μεγάλων αὐτῆς οἰκογενειῶν. Ὁ ἱστορικὸς τέλος πάντων ἐπιλαμβάνεται καὶ αὐτὸς τοῦ σπουδαίου ἔργου αὐτοῦ, καὶ, ὡς οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ ἠκολούθησαν τὴν πειραματικὴν μέθοδον, οὕτω καὶ αὐτὸς χάριν τοῦ ἀπλέτου τῆς ὕλης καὶ τῆς κριτικῆς τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν μέχρις ἡμῶν περισωθέντων, ἐπωφελούμενος ἐκ τῶν ἀνακαλύψεων, ἃς ἐποίησαν ἤδη ἥ τε ἀρχαιολόγος καὶ ὁ φιλόλογος, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, διατίθησιν ὑπὸ τὸ ἀληθινὸν φῶς τὰ κατὰ καιρὸν συμβάντα καὶ φθάνει μέχρι τοῦ εὐτυχοῦς σημείου ἐκείνου νὰ ἐκκαλῇ ἐκ τῆς λήθης τὴν ζωὴν λαῶν καὶ κοινωνιῶν ὁλοκλήρων, ἀπ'αἰώνων ἢ λησμονηθέντων ἢ κακῶς γνωρισθέντων.

Καὶ ὅμως ἂς προσέχωμεν νὰ μὴ μεγαλύνωμεν τὰ πράγματα. Μεγάλαι καὶ πολύτιμοι εἶναι βεβαίως αἱ τῆς πειραματικῆς μεθόδου ὠφέλειαι τῆς ἐφαρμοσθείσης εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας. Ἀλλ' ὅσον μεγάλαι καὶ ἂν ὦσιν αἱ ὠφέλειαι αὗται, δὲν ἔχουσι καὶ τὸν κίνδυνον μικρότερον κατὰ τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰ ἄκρα αὐτῶν.

Ἡ σπουδὴ τῶν αἰσθητικῶν γεγονότων ἐπιβάλλεται εἰς τὴν διάνοιαν κατέναντι αὐτῶν, καὶ ὁ τῶν σκεπτικῶν ἀκόλουθος πρέπει νὰ σταματήσῃ καὶ νὰ ἐντείνῃ τὴν προσοχήν. Καὶ

τοῦτο, διότι τὰ γεγονότα δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι διαφοροτρόπως. Οὐδεὶς δύναται οὔτε νὰ τὰ ἀρνηθῇ, οὔτε νὰ τὰ θέσῃ εἰς τὴν ἀμφιβολίαν. Ἀλλ' ἐγὼ ἐρωτῶ: Δὲν ὑπάρχουσιν ἴσως ἄλλαι πραγματικότητες, εἰμὴ μόνον τὰ γεγονότα τοῦ αἰσθήματος; Δὲν ὑπάρχουσιν ἄρά γε φαινόμενα ὑψηλοτέρας τάξεως, εἰμὴ ἐκεῖνα, ἅτινα προσβάλλουσι τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὰ ὁποῖα ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ἀναλύσωμεν διὰ μόνων τῶν ἡμετέρων ὀργάνων; Μόνον ἡ ὕλη εἶναι ἡ πηγὴ τῶν ἡμετέρων γνώσεων; Δὲν ὑπάρχει ἐκτὸς αὐτῆς κἄτι τι, ὅπερ νὰ παρουσιάζηται εἰς τὴν προσοχὴν ἡμῶν, τίποτε, οὐδὲν ἄλλο δὲν ὑπάρχει;

Ὁ φανατισμὸς παντοῦ καὶ ὑπὸ πάντων πρέπει ν' ἀποβάλληται, καὶ ἐν οἱαδήποτε ἂν εὑρίσκηται περιπτώσει, εἴτε ἐν τῇ θρησκείᾳ, εἴτε καὶ ἐκτὸς τῆς θρησκείας, ὅηλ. ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ὁ φανατισμὸς πρέπει νὰ καταδικάζηται. Ἀλλὰ σήμερον εὑρισκόμεθα ἀπέναντι λίαν περιέργου φαινομένου, εἶναι δὲ τοῦτο ὁ φανατισμὸς τῆς ἐπιστήμης, ὁ καλούμενος πειραματισμὸς (experimentalisme). Ὁ πειραματισμὸς ἔχει λόγον πρὸς τὴν πειραματικὴν μέθοδον, ὡς ὁ φιλοσοφισμὸς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, ὡς ὁ κριτικισμὸς πρὸς τὴν κριτικήν, ὡς ὁ σκεπτισμὸς πρὸς τὴν λογικὴν καὶ ὡς ἡ δεισιδαιμονία πρὸς τὴν πίστιν.

Ὁ πειραματισμὸς εἶναι εἶδος νοήσεως φετιχισμοῦ, ὅηλ. εἶναι ἡ εἰδωλολατρεία τοῦ αἰσθητικοῦ γεγονότος. Ὁ ναὸς δ' αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀνατομικὸν σπουδαστήριον ἢ τὸ χημικὸν ἐργαστήριον, αἱ ἅγιαι Γραφαὶ αὐτοῦ εἶναι ἡ φύσις αὐτὴ μὲ τὰ ἑαυτῆς φαινόμενα, ὁ Κόδιξ δ' αὐτοῦ εἶναι ὁ ἐξελιγμὸς Τέλος πάντων ὕλη καὶ ἡ ὑλικὴ αὐτοῦ ἡ θειότης εἶναι ἡ ὕλη καὶ ἡ δύναμις. Συστηματοποιηθεὶς διὰ τοῦ ληφθέντος δόγματος πρὶν ἢ νοηθῇ καὶ ἐκ τῆς προκαταλήψεως ἀπορρίπτει ἐκ τῶν προτέρων, à priori, ἄνευ οὐδενὸς ἄλλου τύπου σκέψεως, πᾶν ὅ,τι δὲν ὑποπίπτει ὑπὸ τὰς αἰσθήσεις, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἐξαγγέλλεται ἀποφαίνων τὴν τοῦ Σολομῶντος κρίσιν, διαιρεῖ ὅηλ. τὸν ἄνθρωπον εἰς δύο αὐτοβούλως μέρη, παραδίγκτα τὸ μέρος τὸ σωματικόν, τὸ ὁρατόν, ἀρνεῖται δὲ τὸ ἀόρατον καὶ πνευματικόν. Ἀλλά, ἂν μοι εἴπῃ τις τέλος πάντων, ἐκτὸς τῶν ἐξωτερικῶν αἰσθήσεων τῶν προερχομένων ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων δὲν ὑπάρχει ἐν ἡμῖν αἴσθησίς τις ἐνδοτάτη; Ἐκτὸς τῶν αἰσθητικῶν δὲν ὑπάρχουσιν ἄρά γε γεγονότα ψυχικά, ἅτινα ἀνακαλύπτονται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἀνθρώπῳ, ὅστις κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἐνεργεῖ καὶ θεᾶται; Τὰ γεγονότα ταῦτα ἀναμφιβόλως δὲν δύνανται νὰ ὑποβληθῶσιν ὑπὸ τὴν παρατήρησιν τοῦ μικροσκοπίου, οὐδὲ ὑπὸ τὴν ἀναλυτικὴν δύναμιν τοῦ χειρουργικοῦ σιδήρου. ἀναμφιβόλως οὐδεὶς ἀνατόμος θὰ ἐδύνατο νὰ παρουσιάσῃ ἐπὶ πίνακι τὴν ψυχὴν ἀποσυντεθειμένην εἰς χωριστὰ μέρη, κατ' ὃν τρόπον παρουσιάζει τὸ μέρος τοῦ ἀναιμηθέντος μυελοῦ. Ἀλλ' ὅμως δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τὰς διαφόρους τῶν πραγμάτων τάξεις καὶ ἐφ' ὅλων νὰ ἐφαρμόζωμεν τὸ αὐτὸ μέτρον, καὶ τοῦτο, διότι ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιβεβαιώσωμεν τὰ ἐνδόκακα γεγονότα διὰ τῶν αἰσθήσεων τοῦ σώματος, ἀλλὰ μολονότι τοῦτο εἶναι φανερώτατον, δὲν αἰσθανόμεθα ἀρά γε ὅτι κατέχομεν ἓν αἴσθημα ὑπέρτατον, ἓν αἴσθημα ἐνδότατον, μυχιαίτατον, ὅπερ εἶναι ἡ συνείδησις; Ναί, ὁ ἄνθρωπος ἔχει συνείδησιν ἑαυτοῦ, τῆς ἰδίας αὐτοῦ προσωπικότητος, τῶν ἰδίων αἰσθημάτων, τῶν ἰδίων παθημάτων, τῶν ἰδίων ἀναγκῶν· ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὴν αὐτόματον συνείδησιν, ἀλλὰ δύναται νὰ ἔχῃ, καὶ ἀληθῶς ἔχει, ὅταν θέλῃ, τὴν διακριτικὴν συνείδησιν. Ἀλλὰ τούτου οὕτως ἔχοντος, διατί πρέπει νὰ περιορίσωμεν τὴν πειραματικήν, ἐφαρμόζοντες αὐτὴν μόνον εἰς τὴν ὑπὸ τὰς αἰσθήσεις πίπτουσαν φύσιν, νὰ μὴ πράττωμεν δὲ τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς; Ἐὰν ὑπάρχῃ πεῖρά τις φυσική, διατί δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἠθική; Βεβαίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, οὐδεὶς δ' ἀπῄτει, ὅπως πολὺ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Vacherot, τοῦ ἠθικολόγου καὶ τοῦ ψυχολόγου τὸ ἐργαστήριον νὰ ὁμοιάζῃ πρὸς τὸ τοῦ φυσιολόγου, διότι οὗτος δυνάμει τεχνητῶν συμπτώσεων παφίγει κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ φαινόμενα, ἅτινα θέλει νὰ παρατηρήσῃ, ὅπως διὰ τοῦ τρόπου τούτου δυνηθῇ ν' ἀνακαλύψῃ ἐν αὐτοῖς τὴν ἰδιότητα τῶν σωμάτων· ἀλλ' ὁ ψυχολόγος καὶ ὁ ἠθικολόγος δὲν δύνανται κατὰ τρόπον ὅμοιον νὰ παρατηρήσωσι μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας ἓν πρὸς ἓν τὰ ψυχικὰ ἐκεῖνα φαινόμενα, περὶ ὧν ἡ αὐτόματος συνείδησις δὲν ἀφίνει ἐν ἡμῖν εἰμὴ συγκεχυμένον αἴσθημα. Ὅταν ὅμως καλῶς παρατηρήσωμεν τὸ πρᾶγμα, οὐδὲν βλέπομεν ὅτι ὑπάρχουσι ψυχικὰ φαινόμενα, δὲν βλέπομεν τοὺς τῆς καρδίας βαθεῖς σκοτεινοὺς, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἐν τῇ ἰδίᾳ στιγμῇ, καθ' ἣν δοκιμάζομεν, εἴτε αἰσθανόμεθα, δυνάμεθα καὶ νὰ ὀταμιεύσωμεν ἀμέσως δυνάμει τῆς ἀντανακλαστικῆς συνειδήσεως καὶ σχεδὸν ν' ἀντιτυπώσωμεν εἰς αὐτοὺς ὡς εἰς αὐτοτυπικὴ παραγγείαν φωτογραφίαν; Δὲν δυνάμεθα αὐτὰ ταῦτα τὰ ἐνδόκακα γεγονότα, τὰ, ὡς ἔφθασαν τέλος πάντων, μένοντα ἐν τῇ ψυχῇ συγκεχυμένα, πάντοτε δυνάμει τῆς ἀντανακλαστικῆς συνειδήσεως, νὰ συναθροίσωμεν αὐτοπροαιρέτως, νὰ ἐξαγάγωμεν αὐτὰ ἔξω ἐκ τῆς σκοτεινῆς καὶ πεπλεγμένης συνθέσεως, νὰ παρατήρωμεν τρόπον τινὰ εἰς τὸ θέατρον τῶν παρατηρήσεων ἡμῶν καὶ τοποθετήσωμεν αὐτὰ οὕτως, ὥστε νὰ κατασκευάσωμεν τὸ διακεκριμένον καὶ σταθερὸν ἀντικείμενον τῶν ἡμετέρων ἀναλύσεων; Τοῦτο ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ πράξῃ, ἔπραξε καὶ θὰ πράξῃ. Καὶ ὅπως ὑπάρχῃ ἐπιστημονικὴ μελέτη διὰ τὴν αὐτοψίαν ἑνὸς πτώματος, οὕτως ὑπάρχει ἐπίσης μελέτη, σκέψις ἐπιστημονική, (processo scientifico) διὰ τὴν αὐτοψίαν ψυχῆς ζώσης.

Ἡ μελέτη, ἡ σκέψις αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν ἰδιοτήτων, τῶν τάσεων, τῶν ἰδεῶν, τῶν συμπαθειῶν, τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἀδυναμιῶν τοῦ ἐν ἡμῖν πνεύματος, ἐνεργουμένην διὰ τῆς κατ' ἀντιπάλκισιν συνειδήσεως (coscienza vittessa), ἡ δὲ πνευματικὴ αὕτη ἐργασία ὀνομάζεται ἡ ἐνδοτάτη πειραματικὴ μέθοδος.

Τῷ ὄντι, ἕκαστος ἡμῶν δύναται νὰ ἐφαρμόσῃ ἐν ἑαυτῷ, ἂν καὶ ὑπὸ ἑτέραν σημασίαν, τὸν περίφημον τοῦ Τερεντίου στίχον «Homo sum, humani nihil a me alienum puto» ὅηλ. «εἰμὶ ἄνθρωπος, καὶ ὅ,τι τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀνήκει φύσει δὲν δύναται νά μοι εἶναι ἀσώξενον» — Ἑνὸς ἐμοῦ συμπτύσσω τὴν κόρην τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, βλέπω ἐμαυτόν, θεωρῶ ἐμαυτόν... ἀλλὰ τί εὑρίσκω; Εὑρίσκω ὁλόκληρον σειρὰν ψυχικῶν φαινομένων, ὅηλ. ἐξετάζων τὸν ἐν ἐμοὶ ἕνα ἄνθρωπον, διακρίνω διανοητικά, ἠθικὰ καὶ παθητικὰ φαινόμενα, σχηματίζοντα τὸ καλλίτερον μέρος ἐμαυτοῦ, καὶ τὰ ὁποῖα γράφουσιν οὐχὶ πλέον τὸ μυθιστόρημα, ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ τῆς ζωῆς μου ἱστορίαν. Ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων εἴτε ἔχει τοῦ πράγματος συνείδησιν, εἴτε μή, φέρει ἐντὸς αὐτοῦ μίαν ἀληθῆ αὐτογραφίαν. Ἡ αὐτογραφία δὲ αὕτη κατὰ πρώτην προσβολὴν παρουσιάζεται σκοτεινή, συγκεχυμένη καὶ εἰς τινα μέρη ἄτακτος, ὡς τὰ σχέδια ἑνὸς χειρογράφου ἐρριμμένα ἀμελῶς· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν βλάπτει ποσῶς. Ἐρωτῶ δύναμα νὰ διασαφηνίσω καὶ νὰ διαφανίσω τὴν εἰκόνα ταύτην, δύναμαι ν' ἀναπληρώσω, ἐὰν ὑπάρχωσι, τὰ κολοβὰ μέρη, μόνιστα δύναμαι, ἐὰν κέντημα τὴν ἀπατωμένην ἰκανότητα, νὰ μεταφράσω αὐτὴν εἰς μίαν ἐξαίρετον ἐργασίαν τέχνης, καὶ ὡς ὁ Λύγκευς τίνος, νὰ γράψω τὰς ἐμὰς Ἐξομολογήσεις.

Καὶ λοιπὸν οὕτω πως ἐξετάζομένου τοῦ πράγματος, εὑρίσκομεν ὅτι μεταξὺ τῶν ποικίλων ψυχικῶν φαινομένων ὑπάρχουσί τινα κατὰ μείζονα λόγον προσβάλλοντα τὴν προσοχήν. Ἐκ δὲ τούτων λαμβάνω ἕν, ποιῶ εἴτε αὐτὸ τὸ εἰδικὸν ἀντικείμενον τῶν ἐμῶν παρατηρήσεων καὶ ἄρχομαι νὰ σκέπτωμαι ἐπ' αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ βλέπω αὐτὸ παραγόμενον καθ' ὡρισμένας περιστάσεις, κατ' ὡρισμένας στιγμὰς τῆς ζωῆς μου καὶ κατ' ὡρισμένα ὀφείλη χαρακτηριστικά, διὰ τοῦτο ἐνστίκτον περιεργίας βαθὺ μοῦ κεντᾷ τὴν ψυχὴν λέγον μοι: ὁποία θὰ ἦτο ἡ δραστηρία αἰτία καὶ ἡ τελικὴ τοῦ ἐνδοτάτου τούτου φαινομένου; Ὑπὸ τίνος ἀνθρώπου, ἢ ὑπὸ ποίου πράγματος παρήχθη; Διὰ ποῖον τέλος ὑπάρχει; Καὶ ἐκεῖθεν ἔχομεν τὸ Πόθεν καὶ τὸ Διατί.. τὰ δύο ταῦτα μεγάλα προβλήματα, ἅτινα ὁμαλύνονται ἐν τῷ νῷ, διαρκούσης τῆς ἐρεύνης ὅλων τῶν πραγμάτων.

Ἐν τούτοις, καθ' ὃν χρόνον ἐξετάζω καὶ παρατηρῶ ἐμαυτόν, ἐν τῇ σκέψει μου γεννᾶται ἀμφιβολία τις καὶ κατ' ἐμαυτὸν λέγω. Ἡ τῆς ἀντανακλαστικῆς συνειδήσεως μαρτυρία καὶ μόνη δέν μοι ἀρκεῖ, καθ' ὅσον καίτοι κατέχω πάσας τὰς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἰδιότητας, ὅμως δὲν εἶμαι ὁ τέλειος ἄνθρωπος, διότι, ἐὰν ἀπατῶμαι; ἐάν τις τῶν ἰδιοτήτων, ἃς κατέχω, εὑρίσκηται εἰς κατάστασιν παθολογικήν; ἐὰν κατέχωμαι ὑπὸ βλακείας; Εἶμαι εἷς τῆς ἀνθρωπίνης γενεᾶς, ἀλλὰ δὲν εἶμαι ὅλη ἡ ἀνθρωπότης. Οἱ δὲ ὅμοιοί μου τὰ ἄλλα ἀνθρώπινα ὄντα κατέχουσιν ἐπίσης καὶ εἶναι οὗτοι τὸ καθ' ἑαυτοὺς μάρτυρες αὐτοῦ τοῦ ἰδίου φαινομένου, ὅπερ ἤδη ἀπασχολεῖ ἐμέ; Τὸ κατέχουσιν ἄρά γε πάντες;... Ἐνταῦθα παραδέχομαι τὰς ἑξαιρέσεις, αἱ δ' ἐξαιρέσεις ἀκριβῶς ἐπιβεβαιοῦσι τὸν κανόνα. Ἀλλὰ κατέχει αὐτὸ ἅπά γε ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος κατὰ τὴν παγκοσμιότητά του; Τὸ κατέχει κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐὰν μὴ καὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐνδελέχειαν, κατὰ τὰ εἰδικὰ ἐπακολουθήματα, καὶ κατὰ τὰς αὐτὰς ἐξωτερικεύσεις, ἀλλὰ τὸ κατέχει, λέγω, κατά τε τὴν οὐσίαν καὶ τοὺς συστατικοὺς αὐτοῦ χαρακτῆρας; Καὶ ἐὰν κατέχῃ αὐτὸ σήμερον, τὸ κατεῖχε καὶ χθὲς καὶ προχθὲς καὶ καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας;...

(Ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΠΡΟΣΓΙΓΝΟΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΘΕΙΝΗ ΑΓΑΘΩΝ ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΟΘΕΝ ΧΡΗΣΤΗΣ ΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΥΠΟ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ Β. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

καθηγητοῦ ἐν τε τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ καὶ τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων.

Ἐξαίρων ὁ Θεῖος Πλάτων τὴν ἐκ παίδων τροφὴν καὶ παιδείαν τῶν νέων ἀποκαλεῖ αὐτὴν θειότερον καὶ πολυτιμότερον χρῆμα. Οὐ γὰρ ἐστι, λέγει, περὶ ὅτου ἂν θειοτέρου ἄνθρωπος βουλεύσαιτο ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ οἰκείων (Πλάτ. Θεάγης). Ὁμολογουμένως ἡ ἐκ παίδων χρηστὴ τροφὴ καὶ παιδεία τῶν νέων καὶ τοὺς πολίτας χρηστοὺς καὶ γενναίους ἀπεργάζεται καὶ τὰ ἔθνη μεγάλα καὶ εὐδαίμονα· διότι ἐξ αὐτῆς ἄλλαι τε πολλαὶ ἀρεταὶ πηγάζουσι καὶ ἡ τῆς πολιτείας σῴζουσα καὶ μεγαλύνουσα ἀρετὴ τοῦ κοινῶς ἄρχεσθαι.

Παραδείγματα φωνήεντα τῆς ἐκ τῆς χρηστῆς ἀγωγῆς τῶν πολιτῶν παραγομένης ἀρετῆς τοῦ ἄρχεσθαι καλῶς παρέχεται ἅπασα ἡ ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, ἡμῖν δὲ μάλιστα τοῖς Ἕλλησιν ἡ καθ' ὅλου ἱστορία τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ἥ τε ἀρχαία, ἥ τε μεσαιωνική καὶ ἡ νεωτέρα. Ἡ Σπάρτη ἐγένετο, ὡς καλῶς γιγνώσκομεν, δυνατωτάτη ἐκ τῆς ἀνδρείας ἀγωγῆς τῶν Σπαρτιατῶν. Αὕτη δὲ ἀπέβλεπε πρὸς τρεῖς μεγάλας ἀρετὰς κατὰ Πλούταρχον· πρὸς τὸ ἄρχεσθαι καλῶς καὶ καρτερεῖν πονοῦντα καὶ μαχόμενον νικᾷν ἢ ἀποθνήσκειν. Ἠσκοῦντο δήλον ὅτι ἐκ παίδων οἱ Σπαρτιᾶται νὰ ὑπομένωσι πάντα πόνον, πάντα κίνδυνον καὶ νὰ φιλοτιμῶνται πολεμοῦντες νὰ νικῶσιν ἢ ν' ἀποθνήσκωσι. Τούτων ὅμως τῶν ἀσκήσεων προτάσσεται, ὡς βλέπομεν, τὸ ἄρχεσθαι καλῶς· ἐμελέτων, λέγω, παιδιόθεν οἱ Σπαρτιᾶται νὰ πείθωνται εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, καὶ νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς ἄρχοντας αὐτῆς, διὸ δὴ καὶ ὁ Πλούταρχος καλεῖ ἀλλαχοῦ τὴν ἐν Σπάρτῃ ἀγωγὴν «μελέτην εὐπειθείας». Ὡσαύτως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι συνιδόντες καὶ αὐτοὶ τὴν ἐκ τοῦ ἄρχεσθαι καλῶς σωτηρίαν καὶ δύναμιν τῶν πολιτειῶν κρεῖττον ἐπεμελήθησαν αὐτοῦ, ἐπιστάντες ἄγρυπνον φρουρὸν αὐτοῦ τὴν δικαιοσύνην, καλῶς φρονοῦντες ὅτι ἄνευ αὐτῆς οὐδεὶς γίνεται εὐπειθὴς καὶ ἀγαθὸς πολίτης «οὐχοἷόν τε ἄνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι»· εἰς φυλακὴν δὲ τῆς σωζοπόλεως ἀρετῆς τοῦ δικαίου ἵδρυσαν οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ τοῦ δικαστηρίου τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀγάλματα τῆς Αἰδοῦς καὶ τοῦ Φόβου. Διὰ μὲν τῆς Αἰδοῦς ἠσπάζοντο τὴν ἀποστροφήν, ἣν χρεωστοῦσι νὰ ἔχωσιν οἱ δικάζοντες πρὸς τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀδικίαν, αἵτινες γεννῶσιν ἀκαθάρτους λογισμοὺς καὶ ἀθεμίτους ἐπιθυμίας, ὑφ' ὧν λωβᾶται ἡ ἀγνότης τῆς ψυχῆς καὶ ἐπισκοτίζεται ὁ ἐσωτερικὸς ἡμῶν κριτής, ἡ συνείδησις· διὰ δὲ τοῦ Φόβου ὑπεδήλουν ὅν οἱ λειτουργοὶ τῆς δικαιοσύνης χρεωστοῦσι νὰ ἔχωσιν οὐχὶ τὸν δουλικόν, ἀλλὰ τὸν ἅγιον ἐκεῖνον φόβον, μὴ παροργήσωσιν ἀδικήσαντες τὸν πάντα ἐφορῶντα Δία, οὗτινος σύνεδροι ἐλέγοντο ἡ Αἰδὼς καὶ ἡ Δικαιοσύνη κατὰ τὸν Σοφοκλέα, λέγοντα· Ζηνὶ σύνθακος θρόνων Αἰδὼς (Οἰδ.-Κολ. 1267)· καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ· Δίκη ξύνεδρος Ζηνός. Καὶ ἐν ὅσῳ οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἤσκουν τὴν ἀρετὴν τοῦ ἄρχεσθαι καλῶς, ἦσαν μεγάλοι καὶ ἀπρόσμαχοι παντὶ πολέμῳ καὶ σφόδρα ἐτιμῶντο ὑφ' ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων. Ὅτε ὅμως παρημελήθη ἡ ἀρετὴ αὕτη, τότε διχόνοιαι καὶ ταραχαὶ καὶ ἔριδες ἐμφύλιοι ἐγεννήθησαν ἐν αὐτοῖς καὶ εἰς πολέμους φοβεροὺς ἐνέπεσον πρὸς ἀλλήλους, ἐξ ὧν σὺν τῷ χρόνῳ ἠδυνάτησαν, ἐταπεινώθησαν καὶ τελευτῶντες ἔδουλώθησαν καὶ αὐτοὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἑλλήνων, ἐν οἷς ἐνωρίτερα παρημελήθη ἡ ἀρετὴ τοῦ καλῶς ἄρχεσθαι.

Κατακληκτικώτατον ὅμως καὶ διδακτικώτατον λίαν παράδειγμα τοῦ καλῶς ἢ κακῶς ἄρχεσθαι παρέχεται ἡμῖν ἡ Ῥωμαϊκὴ ἢ Βυζαντινὴ λεγομένη αὐτοκρατορία. Αὕτη ἐγένετο μεγίστη καὶ δυνατωτάτη, ὡς ἴσμεν, ἐφ' ἅπασαν τὴν οἰκουμένην διά τε τὴν εἰς τὴν παιδείαν, τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ προκοπήν, ἐξ οὗ ὁ ἱδρυτὴς αὐτῆς Μέγας Κωνσταντῖνος κρηπῖδα βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ αὐτῆς ἐβάλετο τὴν χρηστήν, ἰδίᾳ δὲ τὴν κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν ἀγωγὴν τῶν πολιτῶν. ἐξ ἧς ἅπασαι αἱ ἀρεταὶ πηγάζουσιν, ὥσπερ ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ πάντες οἱ ποταμοί, καθ' Ὅμηρον. Ἐξ οὗ ὅμως παρημελήθη ἡ χρηστὴ παιδεία καὶ ἀγωγὴ τῶν νέων καὶ ἡ σωζόκοσμος ἀρετὴ τοῦ καλῶς ἄρχεσθαι κατεφρονήθη, ἔκτοτε αἱ τιμιώτεραι ἀρχαὶ αὐτῆς περιήρχοντο εἰς χεῖρας ἀδίκων καὶ ἀσεβῶν ἀρχόντων, ὑφ' ὧν πᾶν τίμιον καὶ γενναῖον ἐξώσθη ἐκ τοῦ κράτους, ἐπὶ αὐτῶν δὲ εἰσεχώρησεν ἡ ἡδυπάθεια, ἡ τρυφή, ἡ ἀκολασία καὶ ἡ ἀσέβεια, ἡ μήτηρ πάσης κακίας, δι' αὐτῶν ἀνεβιβάζοντο εἰς μὲν τὰς σεμνοτάτας καὶ τιμιωτάτας ἕδρας τῶν λειτουργῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἄνδρες οὐχὶ ἄξιοι, οἷς ἡ θεία καὶ ἐθνοσωτήριος τοῦ Χριστοῦ διδασκαλία ἐγίνετο πρόσχημα ἀντιχριστιανικῶν ἔργων. Ἐπὶ τοιούτων οὐχὶ εὐσεβῶν λειτουργῶν τοῦ Θεοῦ ἐκῆλθεν ἡ τὰ ἔθνη εἰς τὴν ἄρτιστον τυπείνωσιν καὶ δουλείαν φέρουσα ἀλιγωρία καὶ ἀσέβεια περὶ τὰ θεῖα. Εἰς δὲ τὰς τιμίας ἕδρας τῶν ὀνομαστῶν σχολῶν τοῦ κράτους, ἀφ' ὧν ἄλλοτε ἄλλοι λογιώτατοι ἄνδρες καὶ χρηστότατοι ἐπιμελῶς καὶ ἐπιστάμενοι ἡρμήνευον τὰ σοφὰ ἔργα τῶν ἀθανάτων ἑλλήνων καὶ δι' αὐτῶν ἐρώμενα καὶ γενναῖα ἀπεγράζοντο τὰ ἤθη τῶν νέων, ἀνεκήδων διὰ κολακείας καὶ χαμερπείας ἀνθρωπάρια ἡμιμαθῆ καὶ δοκησίσοφα, ὧν ἡ ἀμαθὴς καὶ ἄχαρις διδασκαλία ἐπεσπούδαζε τὰς κεφαλὰς τῶν διδασκομένων καὶ τελευταῖον διέφθειρε τὰς καρδίας καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Ἐκ τῆς κακῆς διδασκαλίας τῶν τε λειτουργῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν γραμματικῶν οὓς τινας διδασκάλους ἀμφοτέρους κοινῷ ὀνόματι πάνυ καλῶς μέχρι δεῦρο καλοῦσιν, ὅς ἀμφοτέρων ἔργα ἐπαγγελλομένων, τὴν τῶν χρηστῶν ἠθῶν ἐπίδοσιν καὶ προκοπήν, διεφθάρη ἐπὶ τοσοῦτον ἡ νεότης, ὥστε ἀκωστόλως διέσυρεν αὕτη πᾶν τίμιον καὶ ἱερόν· τὴν τιμιότητα ὠνόμαζεν ἀνοησίαν· τὴν αἰδῶ προσποίησιν, τὴν καλὴν πίστιν ἀφροσύνην, τὴν περὶ τὰ θεῖα εὐσέβειαν δεισιδαιμονίαν ἢ ὑπόκρισιν. Τἀνάπαλιν δὲ τὰ εὐγενέστατα αἰσθήματα, αἱ γενναιότατα πράξεις ἐχλευάζοντο καὶ κατεδικάζοντο. Ὑπὸ τοιούτων δὴ διεφθαρμένων νέων κατεχέθησαν ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ τοῦ κράτους· εἰς τινας μὲν τούτων περιῆλθον αἱ ἕδραι τῆς σεπτῆς δικαιοσύνης· οὗτοι δικάζοντες ἐδίκαζον, εἴτε χρήμασι διαφθειρόμενοι, εἴτε πρὸς φιλίαν καὶ ἔχθραν ὑπὲρ τοῦ ἀδικοῦντος. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθησαν ἐπίορκοι, ὑποκριταί, ὕπουλοι τῶν φίλων καὶ ἐπίβουλοι τῶν τιμιωτάτων καὶ φιλτάτων αὐτῶν, ἅρπαγες τῆς περιουσίας τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, καθ' ὅλου ἀλάστορες καὶ μιαροὶ ἄνθρωποι. Εἰς ἄλλους δὲ τῶν εἰρημένων νέων περιῆλθον τὰ περιφανῆ στρατιωτικὰ τοῦ κράτους ἀξιώματα, ἕνεκα ἐζήτουν νὰ τιμήσωσιν οὐχὶ διὰ τῆς ἀρετῆς, ἐξ ἧς πηγάζει ἡ ἀληθὴς τιμὴ καὶ ἀνδρεία, ἀλλὰ διὰ λαμπρᾶς πανοπλίας καὶ δι' ὑπερβολῆς ὑπερηφανείας καὶ στήσεως, ἥτις ἀπειργάζετο τοὺς μαλθακοὺς Βυζαντινοὺς πρὸς μὲν τοὺς ὁμοεθνεῖς ὑπερφιάλους καὶ ὑβριστάς, στασιαστὰς καὶ ἀνατροπεῖς τῶν ἄλλοτε τιμιωτάτων θρόνων τῶν αὐτοκρατόρων, εἰς οὓς ἀνεβίβαζον οὗτοι ἐκείνους, παρ' ὧν ἤλπιζον πολλά, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους τῆς πατρίδος ἀνάνδρους καὶ ῥιψάσπιδας καὶ λειποτάκτας. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς κατέλαβον οἱ ὡς εἴρηται ἀνατραφέντες νέοι. Ἐκ τούτων ἡ αὐτοκρατορία ἐπλήσθη, ὡς εἰκός, καὶ ἐμεστώθη παντοίων κακῶν· ἔριδες θρησκευτικαὶ ἀνεφύησαν, ὑφ' ὧν κατεξεσχίζετο ἡ δύσμορος Ῥωμαία, φατρίαι πολιτικαὶ ἐπλάσθησαν, ὑφ' ὧν φρικταὶ ἐγεννήθησαν ταραχαὶ καὶ ἀναρχία, ἐξ ὧν καὶ φόνοι πολλοὶ καὶ χύσις αἵματος ἀδελφικοῦ. Ἐν ᾧ δὲ πανταχόθεν κατεκλύζετο ἡ αὐτοκρατορία ὑπὸ βαρβάρων λαῶν, οἵτινες βιαίως ἀπέκοπτον καὶ ἀφῄρουν ἀπ' αὐτῆς τὰς ὡραιοτέρας χώρας, οἱ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει διεπέλουν ἀνατρεφόμενοι ἐν τοῖς ἱπποδρομείοις, τοῖς διασκεδάσεσι καὶ ταῖς ἀνοιάσεσι τέρψεσιν. Ἐν ᾧ δὲ οἱ νέοι ὤφειλον προθύμως ν' ἀσκῶνται τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς σπουδαίας καὶ χρηστὰς ἀσκήσεις, ἵνα ἐξ αὐτῶν καταστήσωσι καὶ τὰ σώματα εὔρωστα καὶ τὰς ψυχὰς γενναίας, καὶ δυνηθῶσι μετὰ θάρρους ἐπελθόντες ν' ἀπώσωσι τοὺς πολεμίους μακρὰν τῶν ὁρίων τῆς χώρας, ἐφοίτων οὗτοι ἄσμενοι εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, εἰς οὓς αὐλητρίδες καὶ ψάλτριαι καὶ ἄσεμνα γυναικάρια ἤδον, ὠρχοῦντο καὶ ἀσέμνως ἐσχηματίζοντο, εἰς ὧν τὰ ἐρωτοπαίγνια οἱ ἄφρονες νέοι τῶν Βυζαντίων ἀφειδῶς ἐδαπάνων τὴν περιουσίαν καὶ τὰ σώματα αὐτῶν· ταῦτα καὶ τηλικαῦτα κακὰ κατέκλυσαν τὴν δύσμορον Ῥωμ. αὐτοκρατορίαν καὶ κατήνεγκον αὐτὴν εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον, εἰς αὐτὴν δὲ τότε ἐπληρώθησαν τὰ τοῦ Ἡσαΐου πρὸς τὴν Σιὼν μὲν ῥηθέντα, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἀπολέσαντα πᾶν ἴχνος ἀρετῆς καὶ διαφθαρέντα ὑπὸ τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀσεβείας δυνάμενα νὰ ῥηθῶσι· Καὶ ὁ υἱός σου ὁ κάλλιστος, ὃν ἀγαπᾷς, μαχαίρᾳ πεσεῖται, καὶ οἱ ἰσχύοντες ὑμῶν μαχαίρᾳ πεσοῦνται καὶ ταπεινωθήσονται καὶ πενθήσουσιν αἱ θῆκαι τοῦ κόσμου ὑμῶν, καὶ καταλειφθήσῃ μόνη καὶ εἰς τὴν γῆν ἐδαφισθήσῃ. (Ἡσαΐου Γ. 23—26).

Τὸ ἑλληνικὸν λοιπὸν πτῶσιν οἰκτροτάτην ἔπεσεν.

Οὐδεὶς οὐδεμίαν πλέον ἐποιεῖτο αὐτοῦ μνείαν· ἀλλ' ὁ Θεός, ὅστις ὑπέβαλεν αὐτὸ διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν, αὐτὸς ἐξεξωπύρησε τὰς συμπεφυκυίας τοῖς Ἕλλησιν ἀρετάς, τὴν πρὸς τοὺς πόνους, λέγω, καρτερίαν καὶ τὴν ἐν τοῖς κινδύνοις φιλοτιμίαν αὐτῶν, δι' ὧν ἡ γενναία γενεὰ ἰδίᾳ τῶν ἡμετέρων πατέρων τὸ γιγάντιον ἐκεῖνο ἀνέλαβεν ἔργον, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους ἀγῶνα. Τὸ μέγα δὲ καὶ ἐργῶδες ἔργον αὐτῶν ἤθελε τελείως εὐοδωθῆ, εἰ μὴ ἐστεροῦντο, οὕτινος στερεῖται πᾶς ἀπαίδευτος λαός, τῆς ἀρετῆς, λέγω, τοῦ ἐπὶ τῶν ἀληθῶν ἀρχῶν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας στηριζομένου ἄρχεσθαι καλῶς. Ἐκ τῆς τούτου ἐλλείψεως ἐγεννήθησαν μεταξὺ τῶν πατέρων ἡμῶν μικροφιλοτιμίαι, διχόνοιαι καὶ ἔριδες καὶ πᾶν ὅ,τι ἐκ τῆς ἐθνοκτόνου φιλαρχίας γεννᾶται κακόν· τούτου ἕνεκα φοβερὰ ἐταράσσετο ἡ τάλαινα πατρὶς καὶ τὸν ἔσχατον ἐκινδύνευε κίνδυνον, πανολεθρίαν, ἂν ὁ Θεὸς δὲν προὐνόει καὶ ἐκήδετο περὶ αὐτῆς. Θείᾳ λοιπὸν συνάρσει οἱ ἀείμνηστοι πατέρες ἡμῶν κατέλιπον ἡμῖν Ἑλλάδα ἐλευθέραν καὶ αὐτόνομον, ἣν χρεωστοῦμεν ἡμεῖς μείζονα καὶ εὐδαιμονεστέραν νὰ καταλίπωμεν εἰς τοὺς ἐπιγιγνομένους. Τοῦτο δὲ θέλει σὺν Θεῷ τελεσθῆ, ἂν ἐπιμεληθῶμεν τῆς ἐκ παίδων χρηστῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας τῶν νέων κατὰ τὰς εὐαγγελικὰς ἀρχάς, ἐξ ὧν καὶ μόνον προαγέγνεται ταῖς ἀρχαῖς καὶ ἀρχομένοις τὸ ἐθνοσωτήριον ἄρχεσθαι καλῶς, τοῦτο θέλει ἐκσώσει τὴν ὑπὸ τῶν ὀλεσιλάων παθῶν τῆς φιλαρχίας καὶ φθόνου κατατρυχομένην φιλτάτην πατρίδα καὶ θέλει αὐξήσει καὶ ἔνδοξον πόλιν καταστήσει αὐτήν. Γένοιτο!

ΤΑ ΑΔΙΚΑ ΠΛΟΥΤΗ

«Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ «τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε, δέξω«ται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς».
(Λουκ. ις'. 9).

Τὸ Εὐαγγέλιον ἔχει δύναμιν ἀναπλαστικὴν καθ' ὅλας τὰς σχέσεις τοῦ βίου. Ἄγγελος τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ἀνακαινίζει καὶ ἀνα-

μορφοῖ τοὺς ἀσπαζομένους αὐτὸ μετὰ πίστεως. Καταπραΰνει ἐν ἡμῖν τὰς ἀγωνίας τῆς συνειδήσεως, ἀπουπᾷ ἡμᾶς ἐκ τῶν φοβερῶν περιπτύξεων τῆς ἁμαρτίας, μεταδίδει εἰς ἡμᾶς τὴν δύναμιν, ὅπως ἐκτελῶμεν μετὰ χαρᾶς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, μεταβάλλει τὰς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους σχέσεις ἡμῶν καὶ διαφωτίζει ἐν γένει τὸν νοῦν ἡμῶν δι' αἴγλης οὐρανίας μέχρις αὐτῶν τῶν λεπτομερειῶν τῶν καθ' ἡμέραν ἡμῶν ἔργων. Εἶναι δηλονότι θεία τις δύναμις, ἥτις ἐκ τοῦ κέντρου ὁρμωμένη διήκει εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς περιφερείας τοῦ βίου ἡμῶν.

Τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ πρόκειται νὰ πραγματευθῶμεν ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ἀναπτύσσοντες καὶ ἑρμηνεύοντες τὴν προκειμένην ῥῆσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν ἐποχὴν ἐν ᾗ ζῶμεν, καθ' ἣν τὸ ἀργύριον εἴπερ ποτε καὶ ἄλλοτε εἶναι πηγὴ καὶ αἰτία πάσης διαφορᾶς, παντὸς μίσους καὶ ἔχθρας, ὁπότε δὲν ἀκούει τις πανταχόθεν τὰ μνήματα λόγος εἰμὴ περὶ τῶν κοινωνικῶν ἀδικιῶν καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τούτων. Ὁ πλοῦτος — καὶ ἡ λέξις αὕτη πρέπει νὰ ἐκληφθῇ, νομίζω, ὑπὸ τὴν γενικὴν ἔποψιν πάσης οἱαδήποτε ἰδιοκτησίας, μεγάλης ἢ μικρᾶς, οὕτως ὥστε οὐδεὶς νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα τὰ ἐξαιρεθῇ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀνωτέρω λόγων τοῦ Κυρίου — ὁ πλοῦτος, λέγω, εἶνε ἀναντιρρήτως ἐν τῶν μεγαλειτέρων μέσων ἐνεργείας, ἐξ ὧν κατέχομεν ἐπὶ τῆς γῆς. Προΐὸν τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου πολλαπλασιάζει τοὺς πόρους ἡμῶν καὶ μετασχηματίζεται κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ κατέχοντος αὐτὸν εἰς ποικίλας ἀπολαύσεις, εἰς ἐπιρροήν, εἰς ὑπόληψιν, εἰς δύναμιν. Εἶναι ὄργανον καὶ μέσον δραστικὸν διὰ τὸ ἀγαθόν, ὅπως καὶ διὰ τὸ κακόν. Ὅταν ρίζωσι καλὴ χρῆσις τούτου, καθίσταται ἰσχυρὸς μοχλὸς πρὸς ἀνόρθωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπίδοσιν τῆς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας· ἀλλ' ὁ αὐτὸς δύναται νὰ ἀποβῇ φαῦλον ὄργανον, ὅταν γεννᾷ τὴν ὑπερηφάνειαν, τὴν αἰσθηματικότητα, τὴν φιλαργυρίαν, τὴν ἀδικίαν καὶ πάντα τὰ κακά. Τὸ πᾶν δηλονότι ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης χρήσεως αὐτῶν. Δύο δὲ ἀρχαὶ ἀντικείμεναι πρὸς ἀλλήλας κατανέμουσιν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὴν πρὸς τὸν πλοῦτον ἀγωγὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ μέν, ἥτις ἀνήκει εἰς τὴν κοσμικὴν ἢ ρηΐνην φιλοσοφίαν, συγκεφαλαιοῦται εἰς τὰς ἑξῆς σκέψεις τοῦ πλουσίου τῆς παραβολῆς. Οὗτος παρατηρήσας τὴν αὔξησιν τῆς περιουσίας του καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν του ἐφώνεξε «τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; Τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γεννήματά μου καὶ τὰ ἀγαθά μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά. ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου». Νὰ πλουτήσῃ τις, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ· αὕτη εἶνε ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐρωτοῦ. Ἀλλ' ἡ ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου εἶνε ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος. Κατ' αὐτὴν ἐντελλόμεθα νὰ θέτωμεν διὰ τοῦ πλούτου εἰς ἐνέργειαν τὸν βασιλικὸν νόμον τῆς ἀγάπης. «Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους, λέγει ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.»

Ἀλλὰ διατί ὁ Κύριος ἀποκαλεῖ τὰ πλούτη ἄδικα; Ἵνα ἀδικῇ τις κατέχων αὐτά; Διότι ἐν ρέπει κακῶς ἀποκτώμενα καὶ κακῶς διακιθέντα. Ἐπειδὴ δὲ πᾶς κανὼν ἔχει καὶ τὰς ἐξαιρέσεις του, ὑπάρχουσι καὶ πλούσιοι, τὰ ὁποῖα κτήματα ἀποκτῶντες καὶ ὑμᾶς διοχετεύοντες τούτων ρίνεται. Ἐν τούτοις ἐπευθυνόμενος ὁ Κύριος πρὸς πάντας τοὺς μαθητάς του ἄνευ ἐξαιρέσεως διακελεύεται ἡ ἀδικία τοῦ πλούτου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι θεωροῦμεν ὡς ἰδικά μας πάντα τὰ ὑπάρχοντα ἡμῶν, ὧν ὁ ἀληθὴς κύριος εἶνε ὁ Θεός. Ἡ δὲ ἀπόκτησις καὶ κυριότης τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν γεννᾷ πάντοτε φυσικὰς ἀντιδράσεις, αἵτινες μεταβάλλονται εἰς ἀδικίας, ὁσάκις οἱ ἄνθρωποι ἀντὶ νὰ ἐργάζωνται πρὸς αὔξησιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ πλούτου των, ἀπολαυόθοῦν τὰς ὑπαρχούσας τοῦ ἐγωισμοῦ των. Τὸ ἑξῆς παράδειγμα δὰ καταστήσῃ μεταληπτὴν τὴν ἰδέαν μου. Ἂς παραβάλωμεν τὸν ὁλικὸν πλοῦτον πρὸς τὸν πλοῦτον τοῦ πνεύματος. Ποία τεράστια διάφορα ἐν τῇ ἀντιθέσει ταύτῃ! Ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ πνεύματος ἡ ἀφθονία τοῦ ἑνὸς παντάπασι δὲν ἐλαττοῦται τὴν ἀτέρφειν τοῦ ἄλλου. Ἔστω ὅτι εὐφυής τις ἐπιστήμων διαδίδει ἐν τῷ κόσμῳ ἰδέαν τινὰ μεγάλην καὶ γόνιμον· τὸ πλῆθη ταυτοχρόνως τὴν λαμβάνουσι, κατέχουσιν αὐτὴν, καρπούνται τὰ ἀγαθά της καὶ καθίστανται κληρονομοῖ καὶ πάντων κτῆμα αὐτῶν. Ὅταν πρόκηται περὶ θησαυρῶν τῆς γενικῆς, δύνανταί τις νὰ μεταδίδῃ, καὶ πάντοτε νὰ μεταδίδῃ χωρὶς νὰ φοβῆται μήπως ἐξαντλῆθῇ ἡ πηγή. Ὁ πλοῦτος μάλιστα τῆς διανοίας τοῦ μεταδιδόντος δὲ αὐξάνει κατὰ λόγον τῆς εἰς τοὺς ἄλλους μεταδόσεως, καὶ ἡ πνευματικὴ αὐτοῦ ζωὴ, ἐν ὅσῳ μεταδίδει εἰς τοὺς ἄλλους, δὰ καθίσταται ἰσχυροτέρα. Ἐν τῇ γονίμῳ δὲ γῇ ἀνταλλαγὴ οὐδὲν ἐμπαίζεται· ἀλλὰ καὶ ὁ ὑδρῶν καὶ οἱ λαμβάνοντες ἐξ ἴσου πλουσιοῖται. Μὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ εἰς τὸν ὁλικὸν πλοῦτον. Ἐὰν ἔχῃ τις ποσότητά τινα χρημάτων, ἐμὲ μεταδίδοι μέρος τούτων εἰς ἄλλον, ἀμέσως πάσι τοῦ τὸ ἡμισυ μέρος τοῦ δοθέντος μέρους καὶ ἡ ποσότης ἐλαττοῦται· ὅσον δὲ περισσότερα εἶνε οἱ μεταλαμβάνοντες τούτων, τόσον ὀλιγώτερα ὑπολείπονται εἰς τὸν κάτοχον αὐτῶν.

Ἐὰν δέ μοι ἀντιτάξῃ τις ἐνταῦθα τὰς γονίμους ἐκείνας ἐργασίας, δι' ὧν ἅπαντες φαίνονται ὅτι πλουτοῦσι χωρὶς νὰ πτωχεύῃ τις, τὰς κατακτήσεις ἐκείνας, δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ νέους κόσμους καὶ ἐφευρίσκει νέα κέρδη πολλαπλασιάζων τὴν ἀξίαν τοῦ ἐδάφους καὶ ὑποβάλλων εἰς καλλιέργειαν χώρας πρότερον ἀγνώστους, καὶ τόσα ποῖα ἀνισότης; δὲν παρατηρεῖται ἐν τῇ διανομῇ τοῦ πλούτου τούτου! Ἄλλος σπείρει καὶ ἄλλος θερίζει· ἄλλοι ἐργάζονται, καὶ ἄλλοι ἀπολαύουσι τοὺς καρποὺς τῶν κόπων ἐκείνων. Καθολικὸς νόμος ἐν τῷ ὁλικῷ πλούτῳ εἶνε ὁ τῆς συσσωρεύσεως· καὶ τοῦτο δὲν παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰ μεγάλα πλούτη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας κτήσεις. Ἡ ἀνισότης αὕτη, ἐκεῖ ἀνεξάντλητος ἀδικιῶν, εἶνε συμφυὴς εἰς πᾶσαν ὁλικὴν ἰδιοκτησίαν· παρίσταται δὲ τοσοῦτον φυσικὴ καὶ ἀναγκαία, ὅσον οἱ φυσικοὶ νόμοι τοῦ σύμπαντος. Ἡ ἀνισότης τῆς κόχης εἶνε ἡ ἄφευκτος συνέπεια τῆς ἀνισότητος τῶν δυνάμεων, τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν ἰδιοσυγκρασιῶν· θὰ συμβῇ δέ ποτε ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὥστε οἱ ἰσχυρότεροι καὶ δεξιώτεροι νὰ κυριεύωσιν, οἱ δὲ ἀσθενέστεροι καὶ ἀπειρηδεστέροι νὰ κατακιέζωνται ἐν τῇ δημόσιᾳ φορεσιᾷ καθιστάμενοι κάλλη περὶ ὑπόλοιπος. Ἀλλ' ἤδη ζητεῖται· ὁ Θεὸς ὁ κατὰ βούλησιν αὐτοῦ διανέμων τὰ δῶρα τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, θέλει τὴν ἀνισότητα ταύτην; ὁ δίκαιος Θεὸς ἤθελεν εἶνε δημιουργὸς τῆς ἀδικίας;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην προσήκουσα ἀπάντησις νομίζομεν εἶνε ἡ ἑξῆς· Ἐὰν αἱ ἀνισότητες ἦνε κατὰ βούλησιν τοῦ Θεοῦ, αἱ ἐκ τῶν ἀνισοτήτων τούτων ἀπορρέουσαι ἀδικίαι εἶνε πρωΐὸν μόνον τῆς κακίας τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἐν πάντι καὶ πάντοτε διαστρέφει τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ θέλησις αὕτη εἶναι γνωστὴ εἰς ἡμᾶς. Ὁ νόμος, ὃν ὁ Κύριος παριστᾷ εἰς τοὺς μαθητάς του ὡς ἀνώτατον κανόνα τῆς ἀγωγῆς αὐτῶν εἶνε ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης. Ἰδοὺ τὸ καθῆκον, ὅπερ ὀφείλει νὰ ἐκπληρώσῃ τις εἴτε ἐν τῇ αὐτοπαρουσίᾳ καὶ τῇ φυσίᾳ, εἴτε ὅταν ἐξαπίστεται ὁ ἐγωϊσμὸς ἡμῶν, εἴτε ὅταν ὁ βίος ἡμῶν σπαράσσηται ὑπὸ τῆς διαμάχης τῶν παθῶν ἢ τῆς ἐπιδρομῆς συμφορῶν. Ὅσον καὶ ἂν ὑποφέρῃ ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς, ὀφείλει νὰ ἀφιερώσῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ τὴν ζωὴν εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ θείου καθαγγέλματος τῆς ἀγάπης. Ἵνα δὲ ἡ ἀξία τοῦ ὀνόματος ἡ ἀγάπη, ἣν ἐντέλλεται ἡμῖν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, πρίπει νὰ ἀποσπᾷ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ἐγωϊσμοῦ, ἀνομαζόμενοι πέραν τῶν ὁρίων, ἅτινα ἀπομακρύνουσι ἡμᾶς τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν. Ἡ εὐαγγελικὴ δὲ αὕτη ἀγάπη ἢ ἀδελφότης δὲν εἶνε ἡ ψυχρὰ καὶ κατηφὴς ἐκείνη ἰσότης, ἣν ἐπιδιώκει ὁ κοινωνισμός, ἀλλ' εἶνε ὁ ἐλεύθερος καὶ ζῶν ἐκεῖνος δεσμός, ὅστις συνδέει ἀλλήλους τοὺς χριστιανοὺς ἀπέναντι τῶν κοινωνικῶν διαφορῶν, αἵτινες τοὺς χωρίζουσι, καὶ οὗτινος ἡ δύναμις τότε ἀναδείκνυται θαυμασιωτέρα, ὅταν θριαμβεύῃ ἐν τῷ κατὰ τῶν προσκομμάτων καὶ ἐμποδίων ἀγῶνι, ἅπερ γεννῶσιν αἱ κοινωνικαὶ αὗται διαφοραί. Μεταξὺ δὲ τῶν παντοειδῶν διαφορῶν τῶν παρατηρουμένων ἐν τῇ κοινωνίᾳ οὐδεμία δὲν προκαλεῖ περισσότερον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς, ὅσον ἡ ἀνισότης τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. «Πλούσιοι καὶ πτωχοί, λέγει ἡ Γραφή, συνήντησαν ἀλλήλοις, ἀμφοτέρους δὲ ὁ Κύριος ἐποίησεν· τοῦτο ὁ Θεὸς θέλει νὰ ζῶσιν ἀμφότεροι ἐν τῇ κοινωνίᾳ, οὐχὶ ὅμως ὅπως μισῶνται, ἀλλ' ὅπως ζῶσιν ὡς ἀδελφοί, ὅπως ὁ μὲν πλούσιος ὑψοῦται ἄνευ ἀλαζονείας, ὁ δὲ πτωχὸς ταπεινοῦται χωρὶς δυσαρεσκείας καὶ πικρίας, ὅπως τέλος συνδέωνται οὕτως, ὥστε νὰ πραγματοποιῶσι τὰ παραγγέλματα τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης.

Καὶ αὕτη εἶνε ἡ θέλησις τοῦ Κυρίου· ἀλλὰ πῶς ἀποκρίνονται εἰς τὴν θείαν ταύτην βούλησιν οἱ χριστιανοί; τί βλέπομεν συμβαῖνον πανταχοῦ τῆς περὶ ἡμᾶς κοινωνίας; Τὰ πλούτη, ἅπερ ἔπρεπε νὰ συνδέσωσι μεταξὺ των τὰ μέλη τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν ἀνθρώπων, ἀποβαίνουσιν αἰτία τραχυτάτων ζηλοτυπιῶν, δεινῶν ἀντεγκλήσεων, μίσους, πολέμων, διασπάσεων, ἀλληλοκτονιῶν. Ἐφ' ὅσον ἡ κατηραμένη δύναμις τοῦ ἐγωϊσμοῦ δεσπόζει, ὁ πλούσιος δεικνύεται φιλάργυρος, σκληρός, πλήρης ἐπάρσεως καὶ ὑπεροψίας ἐπὶ τῇ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν του· ὁ δὲ πτωχὸς φθονερός, ἀκρατής, ἄπληστος εἰς τὰς ὀρέξεις του, ὁτὲ μὲν ἕρπων ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ταπεινώσεως, ὁτὲ δὲ ἰταμὸς καὶ ἀπειλητικός. Ἐν τῇ διαπάλῃ ταύτῃ τῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἀντιθέσεων προκύπτουσιν αἵρνης οἱ ἀπαίσιοι ἀπόστολοι τῆς κοινωνικῆς ἐπανστάσεως καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων πληροῦντες τὸν κόσμον ἐκ τῶν κραυγῶν των, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τῶν αἱμάτων, οἱ διατεινόμενοι ὅτι πολεμοῦσι τὴν ἀδικίαν διὰ τοῦ ἐγκλήματος καὶ θεραπεύουσι τὰς πληγὰς τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπιχέοντες τὸν ἰὸν τοῦ μίσους καὶ τῶν βδελυρῶν αὐτῶν παθῶν. Οὗτοι παριστῶσιν ὅλας τὰς φυσικὰς ἀνισότητας τῆς κοινωνίας ὡς ἀδικίας καὶ ἐξεγείρουσι κατ' ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους, οὓς ὁ Θεὸς ἐδημιούργησεν, ὅπως ζῶσιν ἐν ἁρμονίᾳ καὶ εἰρήνῃ. Πάντῃ διάφορον εἶνε τὸ μέσον τῆς θεραπείας, ὅπερ προτείνει ἡμῖν τὸ Εὐαγγέλιον· ἀντὶ νὰ καλύψῃ τὸ κακὸν, τὸ καθιστᾷ κατφανὲς οὕτως, ὥστε οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ Χρέστοῦ νὰ πολεμῶσιν αὐτὸ διὰ τοῦ ἰσχυροτάτου ὅπλου τῆς ἀγάπης· «Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμ-

ωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.»

Δ. Μαρῖνος.

ΟΜΙΛΙΑ Γ'.

ΕΠΙ ΤΟΥ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΥ ΡΗΤΟΥ

«Δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. ιη'. 24).

Κατὰ τὰ προϋπεσχημένα, Ἀγαπητοί, ὀφείλομεν σήμερον νὰ λαλήσωμεν πρακτικώτερον περὶ πλούτου, ἵνα πεισθῶμεν ὅτι ὁ πλοῦτος οὐ μόνον δὲν ἱκανοποιεῖ πάσας τὰς τῆς ψυχῆς χρείας, ἂν μὴ καλῶς χρησιμοποιηθῇ, ἀλλὰ καὶ βλάβης μεγίστης πρόξενος γίνεται.

Ὑπῆρξεν ἐποχὴ ἐπὶ τῶν πατριαρχικῶν χρόνων, καθ' ἣν τὰ χρήματα ἦσαν ἄγνωστα, αἱ δὲ συναλλαγαὶ ἐγίνοντο διὰ τῶν προϊόντων τῆς γῆς ἢ τῶν κτηνῶν. Ὡσαύτως ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν ὁ σίδηρος ἀπετέλει τὸ κυριώτερον νόμισμα, ὡς ἐπὶ Λυκούργου, κατόπιν εἰσῆχθη ὁ ἄργυρος καὶ ὁ χρυσὸς πρὸς σύστασιν πολυτιμοτέρων νομισμάτων. Σήμερον καίτοι ὑφίσταται ἔν τε ἄργυρος καὶ ὁ χρυσὸς καὶ ὁ χαλκός, οὐδὲν ἧττον ἡ εὐκολία τῶν συναλλαγῶν εἰσήγαγεν εἰς κοινοτάτην χρῆσιν καὶ τὸν χάρτην. Οὕτω δὲ τὸ νόμισμα ἐξηυτελίσθη, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀπεδείχθη τρανώτατα ὅτι τὸ νόμισμα οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ βιοποριστικὸν σύμβολον διὰ συνθήκης ἀνακηρυχθέν. ἀλλ' εἴτε τοῦτο εἶνε μέταλλον, εἴτε χάρτης, ἢ ξύλον, ἢ λίθος, εἶνε ἀδιάφορον. Εἶνε νόμισμα καὶ ὡς τοιοῦτον χρήσιμον ταῖς τοῦ βίου ἀνάγκαις. Ἀλλ' ὁ Ὑλισμὸς προβαίνει τολμηρῶς ἔτι περαιτέρω· ὑπολαμβάνει τὸ νόμισμα ὡς τὴν κινητήριον τοῦ παντὸς μηχανήν· ἀκούσεις δὲ τὸν ὑλιστὴν ἀποδιδόντα εἰς τὸ ἄψυχον χρῆμα μετὰ βλασφημίας τὴν ἰδιότητα τοῦ Ὑπερτάτου Ὄντος, ὅτι τὸ χρῆμα εἶνε παντοδύναμον, ἐπὶ γῆς βεβαίως.

Ἀλλ' ἀκριβῶς ὁ ὑλιστὴς τὴν γῆν ἔχει καὶ θεωρεῖ ὡς μόνην αὐτοῦ κατοικίαν καὶ προορισμόν. Διὰ τοῦ χρήματος, λέγει ὁ ἄλλος, κατορθώνεις τὸ πᾶν. Καὶ κατὰ τοῦτο ἐν πολλοῖς ἀληθεύει, διότι ἀποδεικνύει δι' αὐτοῦ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Ὑλισμοῦ. Ὁ δ' ἄτυχης ἐκεῖνος θνητός, ὅστις δὲν ἠμφισβήτησε νὰ γεννηθῇ πλούσιος, ἀλλ' εἶνε μὲν τίμιος, φίλεργος, δραστήριος, πλὴν κακοδαίμων, διότι ἀλλεπάλληλα δυστυχήματα τὸν κατέστησαν ἐλεεινόν, ἢ πεινᾷς τις τοῦ ἔδρασε τὴν δεξιὰν καὶ τὸν κατέστησεν ἀνίκανον εἰς τὸ νὰ ἐργάζηται, ἢ νόσος ὀξεῖα τῷ ἀφήνεσε τὴν ὅρασιν, εἶνε ἀρά γε καταδεδικασμένος νὰ περιέρχηται τὰς ὁδοὺς καὶ νὰ θυσσοφοῦν ἐλεγχόμενος πολλάκις καὶ ἀποπεμπόμενος ἄνευ βοηθείας; Πρέπει ὁ τάλας οὗτος νὰ ἐπαιτῇ, ἵνα ἐκθρέψῃ πολυμελῆ οἰκογένειαν; — Ναί, ἀποκρίνεται ὁ ὑλάφρων, ἂς ἐπαιτῇ.

Καλὴ ἡ συμβουλὴ αὕτη, ἀλλ' ἡ διδασκαλία τοῦ Ὑλισμοῦ κλείει τὰ σπλάγχνα καὶ δὲν ἀφίνει τὴν χεῖρα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ θυλάκιον καὶ λάβῃ χρῆμα ἢ κερμάτιόν τι πρὸς περίθαλψιν τοῦ πεινῶντος. Ἀποδιώκει σκληρῶς τὸ εὐγενὲς συναίσθημα τῆς φιλανθρωπίας. Εἶνε ἀμείλικτος ἐχθρὰ παντὸς ἀγαθοῦ. Λοιπὸν τί μέσον ἐναπομένει τῷ δυστυχεῖ ἐκείνῳ λογικῷ πλάσματι; Ἀφοῦ γογγύσῃ ἐν δημοσίᾳ κατὰ τοῦ δημιουργοῦ, ἀφοῦ ἐξαντλήσῃ πάσας τὰς ἀρὰς κατὰ τοῦ αἴτιου τῆς εἰς τὸν κόσμον ἐλεύσεώς του, νὰ προσφύγῃ τέλος εἰς τὸ ἀκεχθέστατον καὶ ἀπανθρωποτάτον μέσον τῆς α ὐ τ ο κ τ ο ν ί α ς! Φοβερὸν πρᾶγμα! ἀληθῶς ἐμποιεῖ τρόμον καὶ μόνη ἡ ἰδέα τοῦ σευγερωτάτου τούτου κακουργήματος!

Καὶ ὅμως εἰς τοῦτο ἄγει τὸ ἐξαγόμενον ἡ ὁσημέρα ὁσημέραι ἐξαπλουμένη διδασκαλία τοῦ Ὑλισμοῦ. Προτιμᾶται τὸ εὐτελὲς μέταλλον ἢ ὁ χρότης τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως! Καὶ γίνεται τοῦτο ἐν χριστιανικῇ κοινωνίᾳ; Ἐν κοινωνίᾳ διεπομένῃ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου; τῶν ἀρχῶν ἐκείνων, αἵτινες, ὅπου ἂν διεδόθησαν, ἐξημέρωσαν ἔθνη, ἐξηυγένισαν λαούς, ἀνέδειξαν τὰ λαμπρότατα δείγματα τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν λυχνιῶν αὐτῆς, νοσοκομείων, λέγω, πτωχοκομείων, ὀρφανοτροφείων, γεροντοκομείων κτλ.; αἵτινες ἀνήγειραν τοὺς αἰωνίους στηλοβάτας τοῦ ἀδιασείστου θείου οἰκοδομήματος;

Βεβαίως εὐθὺς ὡς ἐκπέσῃ ἡ συναίσθησις τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως· εὐθὺς ὡς χαλαρωθῇ ὁ πρὸς διάδοσιν καὶ στήριξιν αὐτῆς ζῆλος· εὐθὺς ὡς ἀναπτυχθῶσι καὶ ἐξαπλωθῶσι παρὰ τοῖς πολλοῖς ἰδέαι ὅλως ἐναντίαι πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀρχάς, κατὰ φυσικὸν λόγον τοιαύτη δέον νὰ παρουσιάζηται ἡ ψυχρότης, ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ σκληρότης· τοιαύτη νὰ δεικνύωνται ἡ ἀπανθρωπία καὶ ἡ τοῦ νοὸς ἀποκτήνωσις! Ἀλλ οὐχί, εὐτυχῶς περὶ ἡμῶν δὲν ἐξέλιπεν ὁλοτελῶς ὁ θεῖος σπινθὴρ διατηρεῖ εἰσέτι τὴν φωτεινὴν ἐκείνην ἀκτίνα, ἥτις μαρτυρεῖ ὅτι δὲν ἀπεσβέσθη ὁλοτελῶς. Τοῦτον δὲ τὸν σπινθῆρα ζητοῦμεν ἐπὶ μεῖζον ν' ἀνάψωμεν, ὅπως διαθερμάνῃ τὴν χλιαρὰν πίστιν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐλάβομεν ὡς θέμα τὸν πλοῦτον.

Τὸ ὅτι ὄν ἐξέλιπε τελείως τὸ ζώπυρον τῆς ἀγάπης παρ' ἡμῖν ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἀνεγέρσεως μεγάλων φιλανθρωπικῶν καὶ ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, ἡ ἀνάθρωσις τῶν ὁποίων ἀληθῶς τιμᾷ τὸν σχόντα τὴν πρωτοβουλίαν πρώην ἡμῶν Ἱεράρχην καὶ νῦν Μητροπολίτην Αἰθηνῶν κ. Γερμανὸν καὶ τοὺς γενναίως

συνδραμόντας εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον. Ἀλλὰ ταῦτα καὶ μόνα τὰ ἱερὰ καθιδρύματα θεραπεύουσιν ἐπὶ μέρους ἀνάγκας τῆς κοινωνίας διὰ τῆς νοσηλείας ἀπόρων τινῶν ἀτόμων καὶ τῆς περικαλύψεως τῶν σκοτίων τέκνων τοῦ ἀτάκτου βίου, οὐχὶ δὲ καὶ σύμπασαν τὴν κοινωνίαν. Εἰς ἃς περιῆλθε σήμερον ἡ κοινωνία συνθήκας, ἀπαιτεῖται ῥιζικωτέρα τις θεραπεία σκοπὸν ἔχουσα διττῶς νὰ γένηται σώτειρα, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς χρείας τῶν πολλῶν παρέχουσα αὐτοῖς τὰ πρὸς συντήρησιν μέσα, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ προλάβῃ τὴν περαιτέρω πρόοδον διὰ τῆς παραλύσεως. Ταῦτα δὲ μόνον διὰ τοῦ πλούτου κατορθοῦνται.

Ἀκούων δέ τις πλοῦτον ἴσως ὑπολάβῃ ὅτι τὸ ἔργον ἔχει ἀνάγκην τραπεζιτῶν ἢ ἑκατομυριούχων πρὸς εὐόδωσιν αὐτοῦ. Ἀλλ' οὐχί, ἀγαπητοί, τὸ ἔργον ἔχει ἀνάγκην μόνον τοῦ πλούτου τοῦ λαοῦ. Καὶ ἀληθῶς μόνος ὁ λαὸς εἶνε ὄντως πλούσιος, οὐχὶ δὲ οἱ πολυτάλαντοι, διότι ὁ λαὸς ὡς ἐκ πολλῶν ἀτόμων συγκείμενος συλλήβδην λαμβανόμενος ἀποτελεῖ δύναμιν παραγωγὸν θαυμασίων ἔργομένων, παρακολουθούμενος δὲ ἑκάστοτε ὑπὸ τῆς ταυτοπαθείας συμπαθεῖ καὶ συγκινεῖται εὐκολώτερον ὑπὲρ τῶν πασχόντων ἢ οἱ τὰ χ ρ ή μ α τ α ἔ χ ο ντ ε ς.

Ἐὰν ὁ βαθύπλουτος δύναται νὰ διαθέσῃ θέλων ποσόν τι ὑπὲρ ἀγαθοεργοῦ τινος σκοποῦ, παραπλησίου τι ποσὸν εὐκόλως δύναται νὰ ἐξευρεθῇ παρὰ τοῦ λαοῦ διὰ τρόπου οὐδένα μονομερῶς ἐπιβαρύνοντος, καλοῦντος δὲ τοὺς πάντας εἰς συμμετοχὴν οἰκοδομήματος θείου. Ὅσην ἀξίαν ἐν τῷ ἔργῳ ἔχει τὸ ὀγκῶδες ποσὸν τοῦ βαθυπλούτου, τοσαύτην καὶ ὁ ὀβολὸς τοῦ κοπιῶντος ἐργάτου. Ἑπομένως, καθὸς εἶναι εὐπρόσδεκτοι αἱ μέρισται τῶν εὐγενῶν καρδιῶν δωρεαί, οὕτως εὐπρόσδεκτα καὶ εὐεργετικὰ εἶναι καὶ τὰ δύο τῆς χήρας λεπτά. Το συναίσθημα τῆς φιλανθρωπίας εἶναι κοινὸν εἴς τε τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς μὴ πλουσίους, ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς τὰ πολλὰ οἱ πλούσιοι ἔχονται τοῦ χρήματος μᾶλλον ἢ ἔχουσιν αὐτό, ἔπεται ὅτι σπανιώτεροι εὑρίσκονται οἱ γενναιόδωροι ἐν τῇ τάξει τῶν πλουσίων, ἐκ τούναντίου δὲ πολυπληθέστεροι καὶ προθυμότεροι εἰς τὸ νὰ συμπαθῶσιν ἐν τῇ τάξει τοῦ λαοῦ.

Πάντες γινώσκουσιν ὅτι τὰ τοῦ κόσμου πράγματα καθ' ἑκάστην μεταβάλλονται. Ὁ κόσμος ἄλλο δὲν εἶναι ἢ μία θεατρικὴ σκηνή, ἐν ᾗ πᾶσα ἡμέρα παρουσιάζει νέας καὶ διαφόρους τῶν προηγουμένων παραστάσεις. Καὶ σήμερον μὲν γίνεται αὕτη ἡ παράστασις ἔχουσα τοιούτους καὶ τοιούτους πλουσίους καὶ πένητας, καταπεσούσης δὲ τῆς αὐλαίας τῆς νυκτός, ὁ τῆς ἐπιούσης ἥλιος παρουσιάζει νέα ὅλως ποίσωπα· ἐκτὸς τῶν τῆς γῆδε βαθύπλουτον καὶ μέγα διὰ τὸν πλοῦτον τιμώμενον, καὶ ἀκούσεις μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ἀπρόοπτός τις χρεωκοπία Τραπέζης τινὸς συμπαρέσυρε καὶ τὸν ἀτυχῆ τοῦτον καὶ κατέστησεν ἐλεεινὸν οὐδὲν ἄλλο ἀφεῖσα αὐτῷ ἢ τὰς πικρὰς ἀναμνήσεις τοῦ πρώην τρυφηλοῦ βίου. Ἐρωτᾷς διὰ τὸν ἄλλον καὶ μανθάνεις ὅτι τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου ἀπέδειξεν ἅπαξ διὰ παντὸς τὸ ἄστατον καὶ ἀβέβαιον τοῦ πλούτου, οὗτος δὲ ἤδη καταμερίζεται ἢ διαρπάζεται ὑπὸ τῶν ἀξιούντων τὴν κληρονομίαν, οἱ δὲ πρὸ μικροῦ πτωχοὶ ἀνέρχονται εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐπατριδῶν.

Αἱ καθημεριναὶ ὅμως σκηναὶ τοῦ βίου δεικνύουσι καὶ τοῦτο. ἄνθρωποι δῆλοι δὴ εὔρωστοι καὶ ὑγιεῖς, ἐνῷ διὰ τῆς ἐργασίας ἐπορίζοντο ἱκανὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, αἴφνης εἴτε ὑπὸ νόσου, εἴτε ἐκ τυχαίου τινὸς συμβάματος πληρωθέντες κατέστησαν ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν, ἐν τούτοις ἔχουσι πρὸς ἐκπλήρωσιν ἱερὰ καθήκοντα, ἔχουσι γονεῖς γεγηρακότας, τέκνα ἀνήλικα καὶ ἀσθενῆ, συγγενεῖς δεινῶς πάσχοντας καὶ ἀδελφὰς στερουμένας καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρτου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τί ὑπαγορεύει τὸ καλῶς νοούμενον αἴσθημα τῆς φιλανθρωπίας; Βεβαίως τὴν ἀρωγήν, τὴν ἀλληλοβοήθειαν, τὴν ἀδελφικὴν συνδρομήν. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ καυχηθῇ ὅτι θέλει μόνος οὗτος ἐξαιρεθῇ τῆς δεινῆς ταύτης περιπτώσεως; Ἀπὸ τῆς εὐπορίας δηλονότι νὰ περιπέσῃ εἰς τὴν ἄκραν ἀπορίαν καὶ στέρησιν; Καὶ ἐὰν εὑρεθῇ τις ἐν τῇ παρουσίᾳ του ἰσχυριζόμενος τὸ τοιοῦτον, ἡ καθ' ἡμέραν πεῖρα θέλει πείσει αὐτὸν ὅτι δὲν ὀρθοφρονεῖ.

Ἄρα ἡ ἐνδεχομένη δυστυχία εἶνε κοινὴ τοῖς πᾶσιν, ἐφ' ᾧ καὶ πάντες καλοῦνται νὰ προλάβωσιν αὐτήν, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπουσιν αἱ περιστάσεις. Ἵνα δὲ τοῦτο πραγματωθῇ, πρέπει πρῶτον πᾶς τις νὰ ἐννοήσῃ καλῶς ὅτι δίδων τὸν ὀβολόν του εἰς τοιοῦτον κοινωφελέστατον καὶ ἁγιώτατον ἅμα ἔργον θέτει τὰ ἀδιάσειστα θεμέλια τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἐξασφαλίζει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ ἐγγύτερον ἢ ἀπώτερον μέλλον, καθ' ὃ ἴσως καὶ αὐτὸς λάβῃ τὴν ἀνάγκην τῆς συναγωγῆς τῶν πολλῶν, τρίτον δὲ συντελεῖ τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ πλησίον καὶ αἴρει ἀπὸ τοῦ στόματος τούτου ἄδικον κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ γογγυσμὸν ὅτι ἐκεῖνον μὲν κατέστησε δυστυχῆ, τοῖς δὲ ἄλλοις ἔδωκεν ἄφθονα τὰ μέσα, ὅπως κατασωτεύωσι καὶ διασκεδάζωσι.

Τὸ ἔργον, περὶ οὗ ὁ λόγος, εἶνε ἡ σύστασις Φ ι λ ο π τ ώ χ ο υ Α δ ε λ φ ό τ η τ ο ς ἐκτεινομένης εἰς ἅπαντα τὰ κοινωνικὰ στρώματα. Ἐὰν προθεμιλιώσωμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὸν ἀνεκτίμητον ἀδάμαντα τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης, οὐδεμίαν δυσχέρειαν βεβαίως θέλει ἀπαντήσει τὸ ἔργον. Τῷ ὄντι κατὰ τοὺς μετριωτά-

τους ὑπολογισμούς τίς θέλει ἀρνηθῆ ὅτι δὲν δαπανᾷ καθ' ἑκάστην περιττῶς καὶ ἀκόπως πεντάλεπτον χρῆμα; Ἐν χώρᾳ δὲ ὑπὸ 12.000 περίπου χιλιάδων ψυχῶν οἰκουμένῃ τίς δὲν θὰ παραδεχθῆ ὅτι δισχίλιαι ψυχαὶ δύνανται νὰ χρησιμοποιήσωσι τὸ πεντάλεπτον τοῦτο χρῆμα πρὸς τὸν ἱερώτατον σκοπὸν τῆς συστάσεως τοιαύτης φιλοπτώχου ἀδελφότητος; Ἀλλὰ δισχίλια πεντάλεπτα κερμάτια μᾶς δίδουσι τὸ καταπληκτικώτατον ποσὸν τῶν ἑκατὸν καθ' ἡμέραν δραχμῶν πρὸς περίθαλψιν τῶν ἀληθῶς ἀποδεδειγμένων πενήτων, ἤτοι 3,000 κατὰ μῆνα, καὶ 36,000 κατ' ἔτος, ποσὸν διὰ τοῦ ὁποίου οὐ μόνον θὰ ἠδύνατο ἐπαρκέστατα νὰ ἱκανοποιῶνται οἱ πένητες, ἀλλὰ καὶ νὰ μένῃ τι περίσσευμα ὡς πυρὴν ἄλλου σπουδαιοτέρου ἔργου.

Σημειωτέον ὅτι οἱ πένητες δέον νὰ διαφορεθῶσιν εἰς δύο τάξεις, εἰς πένητας ἄλως ἀπεκάνους πρὸς ἐργασίαν, καὶ οὗτοι θὰ ἐλάμβανον ἀπ' εὐθείας τὰ ἀναλογα βοηθήματα, καὶ εἰς πένητας δυναμένους μὲν νὰ ἐργάζωνται, ἀλλὰ πενομένους δὲ ἔλλειψιν μέσων πρὸς ἐργασίαν, καὶ τοῖς τοιούτοις θὰ παρέχῃ ἡ ἀδελφότης πάντα τὰ χρειώδη πρὸς ἐργασίαν ἀμείβουσα αὐτοὺς ἀναλόγως τοῦ ἔργου καὶ παραλαμβάνουσα ἐπὶ ἰδίῳ λογαριασμῷ τὰ προϊόντα τῶν ἐργαζομένων πωλοῦσα κοῦτα ἐνταῦθά τε καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν.

Οὕτω δὲ ἡ φιλόπτωχος ἀδελφότης θὰ ἐπολλαπλασίαζε τὰ κεφάλαιά της διαμιᾷ καὶ θὰ ἐπεξέτεινε τοὺς εὐεργετικοὺς αὐτῆς πλοκάμους ἐπὶ πάντα τὰ οἰκονομικῶς σαθρὰ τεμάχια τῆς κοινωνίας, θὰ ἐδίδε ζωὴν εἰς πάσας τὰς πενομένας τάξεις διὰ τῆς ἐργασίας καὶ θὰ προϋλάμβανεν ἀπείρους καταχρήσεις κρυπτομένας ὑπὸ τῆς ἀνεχείας καὶ τῆς πείνης. Ἄλλως λόγοις ἡ σύστασις τοιαύτης εὐρυτάτης φιλοπτώχου ἀδελφότητος θὰ ἐχρησίμευε κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνύψωσιν τῆς κατακεσούσης ἠθικῶς κοινωνίας καὶ εἰς τὴν καλῶς νοουμένην εὐημερίαν τῶν ἀκουτελούντων αὐτὴν ἀτόμων. Ἰδοὺ ποῖος ἀνεκμετάλλευτος θησαυρὸς διεπανᾶται μάτην εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολλῶν, τὸν ὁποῖον περιουλλέγουσα, ὥσπερ ἡ ὄρνις περιουνάγει διὰ τοῦ ῥάμφους της τοὺς καταπίπτοντας παρὰ τὴν ὁδὸν καὶ καταπεκουμένους κόκκους σίτου, ἡ φιλόπτωχος ἀδελφότης δύναται νὰ πληρώσῃ ἀχανεῖς στοιβολῶνας πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τῆς ὁσιοτηρεζούσης αὐτὴν χριστιανικῆς κοινωνίας. Ἀλλ' εἰς τὰ μέσα ταῦτα δὲν προσέθεμεν τὸ κυριώτερον, τὴν εὐλογίαν δηλονότι τοῦ Ὑψίστου τοῦ χορηγοῦ παντὸς ἀγαθοῦ.

Τοιαῦτα, Ἀγαπητοί, εἶνε τὰ συνοπτικώτατα τῆς μελέτης τοῦ εὐαγγελικοῦ λογίου. «Δοκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.» Ἐν ὁποίαν ἐνώπιον τῆς Ὑπερτάτης ἀρχῆς ἐκατηφάμεθα. Πάντες ἠκούσατε αὐτήν· ὥσπερ ἀνεκλήφθητε αὐτῆς, μελετήσατε καὶ κατ' ἰδίαν, ἀνακοινώσατε ἕκαστος τὰ ἐν αὐτῇ εἰς τοὺς ἑαυτοῦ φίλους, ἐφοῦ δὲ πεισθῆτε ὅτι ἡ προτεινομένη σύστασις τῆς φιλοπτώχου ἀδελφότητος ἔστω σωτήριος διὰ πάντα, τότε ἄνευ δισταγμοῦ ποιήσατε ἔναρξιν ἔργου σωστικοῦ, ἔργου ἱεροῦ, ἔργου ἁγίου. Ὅ,τι ἂν δικαιωθῆτε ὑπὲρ τοιούτου ἔργου, δανείζετε Θεῷ, κατὰ τὸ «ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ». Ὁ δὲ Θεὸς ἀντιμείβει πλουσιοπαρόχως τὸν ἐλεοῦντα. Δίδεις μικρόν τι νόμισμα καὶ εὐτελὲς καὶ ἔχεις τὴν πληροφορίαν τῆς συνειδήσεως ὅτι σώζεις δι' αὐτοῦ τὸν πάσχοντα καὶ πενθοῦντα ἀδελφόν σου. Σοστήσατε τοιαύτην φιλόπτωχον ἀδελφότητα, ἵνα ἀποτεινάξῃτε τὸν κατακυριεύσαντα πάσας τὰς κοινωνικὰς μορφὰς πάρατον Ἅδην. Δείξατε οὕτω δι' ἔργων ὅτι ἀκμάζουσιν ἐν τοῖς ψυχαῖς Ὑμῶν αἱ αἰώνιοι ἀρχαὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Ὁ δὲ παντεπόπτης Κύριος θέλει τὸ μὲν ἔργον ἀφαδέστατος ὑποστηρίζει, Ὑμᾶς δὲ πλουσίους ἀνταμείψει ἐν τε τῇ παρούσῃ καὶ τῇ μελλούσῃ ζωῇ.

Γένοιτο!

Λύσιμος Γ. Π. Τυπάλδος.

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἐν τῷ γραφείῳ τῆς «Ἀναπλάσεως» ὑπάρχουσι πρὸς πώλησιν ἀντίτυπα τοῦ ἀξιολόγου συγγράμματος τοῦ κ. Ε. Ι. Ρενὰν τοῦ ἐπιγραφομένου «Η ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ σπουδαιότης αὐτῆς» κατὰ μετάφρασιν ἐπιτυχῆ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ τοῦ διακριθέντος ἐν τοῖς κληρικοῖς Πανοσιωτάτου κ. Μελετίου Δ. Σακελλαροπούλου, προλύτου Θεολογίας καὶ Σχολάρχου ἐν Σπάρτῃ.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο συνιστᾷ θερμῶς ἡ «Ἀνάπλασις» τοῖς συνδρομηταῖς αὐτῆς ὡς ἀνάγνωσμα ψυχωφελὲς καὶ λίαν σπουδαῖον. Τιμᾶται δὲ δραχμῶν 3 [1].

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀλεξάνδρ. κ. Ἀρ. Σουσ. φρ. 145 *ἐπὶ λογαρ. συνδρομ. ἐλήφθ.* — *Ἀθανασιαδ. κ. Μ. Παρ. φρ.* 10 *ἐλήφθ.* — *Βάλον Κ. Πατρ. φρ.* 10 *ἐλήφθ.* — *Χάλκην κ. Σ. Τσοῦκν' φρ.* 40 *ἐπὶ λογαρ. συνδρομ. ἐλήφθη.* — *Σύμην κ. Δ. Λαγ. φρ.* 65.35 *διὰ συνδρομ. καὶ ἀξίαν σωμ. Ἀναπλάσεως ἐλήφθ.* — *Μιτιλ. Δ. Σημ. φρ.* 100 *διὰ συνδρ. Ἀναπλ. ἐλήφθ.* — *Κάθρον Η. Λαγ. φρ.* 40 *διὰ συνδρ. καὶ ἀξίαν σωμ. Ἀναπλάσεως ἐλήφθ.* — *Εὐχαριστοῦμεν παρὰ τοῖς κυρίοις συνδρομηταῖς καὶ ἀντιπροσωπεύσεσι διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἀναφερομένων χρημάτων.*

Τύπος Δ. Καλλιανίου καὶ Ν. Τριανταφύλλου
— Κάτω τοῦ Ἐμπορικοῦ —